

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Kritické myšlení Jana Blahoslava Čapka
v *Kostnických jiskrách* v letech 1931-1936**

Critical thinking of Jan Blahoslav Čapek
in *Kostnické jiskry* in 1931-1936

(Bakalářská diplomová práce)

Iva Kilianová

Česká filologie - Historie

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vraňová, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 25. 4. 2014

Podpis:.....

Děkuji Mgr. Janě Vrajobé, Ph.D., za vedení této práce, za cenné rady a za čas, který mi věnovala.

Obsah

1. Úvod	4
1.1 Dosavadní zpracování	5
1.2 Dostupnost pramenů.....	6
2. Situace v české literatuře v období tzv. první republiky	8
2.1 Tradice jako řešení problému krize demokracie	9
3. Jan Blahoslav Čapek	11
4. Kostnické jiskry	14
4.1 Rubriky	15
4.2 Autorské šifry a pseudonymy Jana Blahoslava Čapka.....	16
4.3 Bibliografie článků J. B. Čapka v <i>Kostnických jiskrách</i> podle Jana Štěpána.....	19
5. Články J. B. Čapka v <i>Kostnických jiskrách</i>	22
5.1 Zpracovávaná témata.....	24
5.1.1 Literatura a umění.....	24
5.1.1.1 Historický román	25
5.1.1.2 Víra	29
5.1.1.3 Historie	34
5.1.1.4 Moderní literatura	39
5.1.2 Československé vztahy	42
5.1.2.1 Tomáš Garrigue Masaryk.....	44
6. Závěr	47
Anotace	51
Resumé	53
Prameny	55
Literatura	67

1. Úvod

Jan Blahoslav Čapek byl literární kritik, historik české a slovenské literatury, básník, prozaik, překladatel a také pedagog. Svou literární tvorbou se zaměřoval především na popsání a pochopení mravních stránek literárního vývoje a poučení z nich. „Úzkost o národ, úzkost o svět – to je Čapkovo celoživotní usilování umělecké, vědecké, občanské.“¹ Jeho cílem bylo kritické a pravdivé poznávání, uvažování o významu člověka, promýšlení vztahu současnosti s historií a budoucností. Především ve smyslu vývoje českého národa.² Čapek měl po celý svůj život strach z omezení lidství, humanity, vzdělání a z umlčování kulturních tradic.

V předkládané práci jsem se zaměřila na jeho publikační činnost v novinách *Kostnické jiskry*, přesněji řečeno na léta 1931 až 1936, tedy na roky, kdy v těchto novinách působil jako hlavní redaktor. *Kostnické jiskry – List československých evangeliků* byly jedním z oficiálních periodik Českobratrské evangelické církve, která vznikla roku 1918 jako spojení dvou větví protestantismu, kalvínské a luteránské konfese. „Právě ze stránek *Kostnických jisker* lze nejpřesněji a nejzřetelněji dokreslit křesťanský obraz této mimořádné osobnosti české a československé literární vědy a řady dalších vědeckých disciplín. Pro úplnost dodejme, že jde o osobnost vycházející a stojící na pozicích českých a evropských reformačních tradic.“³ Souhlasím s M. Matoušem, že víru J. B. Čapek chápal jako niterné intenzivní a odpovědné prožívání,⁴ proto je viditelně obsažena ve většině jeho prací, v novinářské činnosti obzvlášť.

Ze sociologického pohledu literatura vypovídá o společnosti, je jejím odrazem a výrazem, utváří celkový názor na svět a formuje i deformuje lidské mravy.⁵ Zcela jistě uvedené tvrzení platí i o žurnalistice třicátých let 20. století. Ve zkoumaném časovém období bylo patrné, že „žurnalistika byla vnímána nejen jako projev

¹ HAVLÍČEK, E. J.: *J. B. Čapek – jak jsem ho viděl a vidím*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 91. S. 102.

² ČAPKOVÁ, D.: *Jan Blahoslav Čapek (1903-1982). K stému výročí narození*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 14.

³ ŠTĚPÁN, J.: *Jan Blahoslav Čapek – autor a redaktor Kostnických jisker*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 91.

⁴ MATOUŠ, M.: *Jan Blahoslav Čapek – básník*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 61.

⁵ PETRUSEK, M.: *TGM: sociologie mezi vědou a uměním*. In: Sociologie, literatura a politika. Karolinum, Praha 1996. S. 32.

veřejného, resp. politického života společnosti (...), ale i jako výraz její státnosti.“⁶ Proto nebylo možné, aby se ve svých člancích J. B. Čapek nezabýval také domácí i zahraniční problematikou. Cílem této práce je analýza jeho působení v *Kostnických jiskrách*. Tedy zjištění, jak se v Čapkových publikovaných člancích odrazilo jeho smýšlení a názory. Další snahou bylo zjistit, která témata se objevují nejčastěji a zda je vůbec možné oddělit v jeho novinářské praxi literární kritiku od článků zabývajících se tématy a problémy, které hýbaly československou společností třicátých let 20. století.

1.1 Dosavadní zpracování

J. B. Čapkovi byla soustavně věnována pozornost pouze v případě souboru textů, nazvaných *J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003*. Jelikož se však jedná o sborník z konference konané u příležitosti 100. výročí narození Jana Blahoslava Čapka, obsahuje především příspěvky charakteru osobních vzpomínek na něj. Na druhé straně je ale součástí publikace také část Čapkovy korespondence Dušanu Karpatskému, Jaroslavu Šimsovi a jiným, dokonce i některé Čapkovy studie (*Zápas o nové lidství a program nového českoslovenství* a dvě studie *O T. G. Masarykovi*.) Rovněž je ke sborníku připojen bibliografický seznam Čapkových článků v *Kostnických jiskrách*. Ten sestavil Jan Štěpán a jeho součástí je soupis veškerých Čapkových článků od r. 1924, kdy do *Kostnických jisker* začal přispívat, až do roku 2001. Podle mého názoru však tento seznam vykazuje celou řadu nepřesností. Více o něm bude pojednáno v kapitole 3.3 *Bibliografie článků J. B. Čapka v Kostnických jiskrách podle Jana Štěpána*.

Drobnější texty o J. B. Čapkovi vyšly také z osobních vzpomínek, tentokrát jeho manželky Dagmar Čapkové. Většina z nich byla publikována jako součást jiných sborníků z konferencí, jejichž tématem byla např. československá pedagogika, vliv J. A. Komenského apod. O Čapkovi vycházejí také články v novinách či časopisech, do nichž během svého života přispíval, vždy však jen v době výročí jeho narození či úmrtí. Tento typ publikací ovšem ze své povahy nedisponuje hlubším analytickým potenciálem.

⁶ Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky. Státní ústřední archiv v Praze. 12. listopad-15. prosinec 2002. S. 13.

Informace o náboženské situaci v době první a druhé republiky vychází z díla Zdeňka R. Nešpora *Náboženství na prahu nové doby*, ze sborníku *Církev v proměnách času*, jenž byl uveřejněn k 50. výročí založení Českobratrské církve evangelické, a z díla *Církev česko-bratrská* od F. P. (autorem je pravděpodobně František Prudký.) Toto dílo vyšlo již roku 1920 a má být spíše vysvětlením pro jeho současníky, kde se v Československé republice vzala Církev česko-bratrská a jaké jsou její možnosti a cíle jejího působení.

O situaci v české literatuře dvacátých a třicátých let 20. století jsem čerpala primárně z díla Jaroslava Meda *Literární život ve stínu Mnichova*, který pro přehled a návaznost nepromýšlí jen situaci roku 1938 a po něm, ale také dvacátá a třicátá léta v ČSR i zahraničí, a z díla *Česká katolická literatura 1918-1945* od Martina C. Putny. Ten upozornil především na rozdíly mezi katolickou a protestantskou literaturou, ale podal také informace o náboženské situaci celkově a rovněž věnoval jednu kapitolu J. B. Čapkovi.

Při zjišťování informací o situaci v publicistice jsem vycházela z děl *Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945* od Viktora Jílka, ze sborníku *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, který byl vydán u příležitosti výstavy českého tisku v roce 2002, a z přehledu novin, které existovaly na území českého státu do roku 1945 *Noviny České republiky 1918-1945*. Součástí soupisu jsou informace o uložení novin, jejich dostupnost a především kdy a pod jakými názvy vycházely.

1.2 Dostupnost pramenů

Základním pramenem pro diplomovou práci bylo šest ročníků novin *Kostnických jisker – Listu československých evangelíků*, konkrétně roky 1931-1936. Noviny z let 1931–1934 jsou uchovány ve Vědecké knihovně v Olomouci. V ročníku 1931 však chybí dvojčíslo 32-33 a v ročníku 1933 chybí čísla 22, 23 a 38. V Moravské zemské knihovně v Brně se nacházejí ročníky 1931-1935. Všechny ročníky, které jsem pro tuto práci potřebovala, jsou uchovány v knihovně Evangelické teologické fakulty Karlovy univerzity v Praze. Jedině ty zde uložené jsou úplné.

Od roku 1934 byl součástí každého posledního dvojčísla roku *Obsah Kostnických jisker* za příslušný rok. Články jsou rozděleny podle rubrik, kde vyšly.

V rubrice *Články* jsou názvy statí seřazeny abecedně podle příjmení nebo autorských šifer autorů článků, ve *Vědě-umění-literatuře* se řadí abecedně podle příjmení autorů knih, o nichž je psána recenze. Zbylé rubriky, tedy *Veřejný život*, *Úvodní sloupky*, *Besídka*, *Náboženství a církev*, *Kulturní život*, *Mírové hnutí* a *Zprávy* jsou řazeny podle čísel stran, kde články vyšly. V *Obsahu* ale nejsou zařazeny úplně všechny publikované články. Navíc u většiny z nich je uvedena pouze šifra autora článku, někde chybí i ta. Jména autorů článků i jejich šifry jsou většinou uváděny v závorce za jejich názvem.

2. Situace v české literatuře v období tzv. první republiky

Literární život byl vnímán jako „zvláštní společensko-kulturní fenomén, do něhož se promítaly různé názorové střety a často i celkové směřování společnosti.“⁷ Docházelo tak k tematizaci mnoha politických otázek, které byly pochopitelně reflektovány i v publicistice, jež byla nedílnou součástí literárního dění a měla možnost nejvíce působit na občanské vědomí i politické uvažování. Literatura ovlivňovala celkově atmosféru doby, politiku i vědu.

Pro dvacátá léta byla typická snaha o identifikaci literatury s novým státem, přitom se zde projevil i rozpad tradičních hodnot (zejména spjatých s katolickým ritem), zprerhání mezigeneračních vazeb a vpád modernity. „Katolická církev byla pokládána za jakousi náměstkyni Rakouska, po válce již nenáviděného bez všech mezí. V popřevratových dnech, týdnech a měsících sehrála církev roli obětího beránka, na kterém se – nyní pohodlně a bez jakéhokoli rizika – vybila dlouholetá národní frustrace i hrůza z válečných let.“⁸ Stejně tak „nacionalismus se stal v rámci modernity bezmála anachronismem, kapitál jednoty a národních ideálů jako by byl vyčerpán a do tohoto kulturně společenského vakua vstupovala velmi hlučně doktrína proletářské kultury a revoluční tvorby, jež chtěla být náplní nového umění, především pak literatury. Tento fakt, zejména představa, že komunismus sjednotí vědu a morálku a dialekticky scelí dosavadní tvůrčí i společenské rozpory, podstatně ovlivnil značnou část literárního života; touha po nadosobních hodnotách a snaha spoluvytvářet nový svět ovládla značnou část spisovatelů bez rozdílu věku.“⁹ Zřejmě i proto jsme schopni vysledovat v tomto období zřetelnou tendenci k vytvoření literárních skupin.

Ve třicátých letech byly stát i literatura nuceny vyrovnat se s rostoucí hospodářskou krizí a nárůstem antidemokratických tendencí. Obojí bylo vnímáno jako systémová porucha, jež se dotkla všech. Nikdo jí nerozuměl, a proto ani neuměl vyřešit.¹⁰ V tomto smyslu se spisovatelé vyjadřovali jak k domácím problémům, tak

⁷ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 7.

⁸ PUTNA, M. C.: Česká katolická literatura 1918-1945. Torst, Praha 2010. S. 178.

⁹ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 8

¹⁰ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 44.

i k zahraničním. Zajímali se mimo jiné o konstituování fašismu v Itálii, italskou agresi v Habeši, nástup Hitlera, občanskou válku ve Španělsku aj.¹¹ Krize v demokracii se tak odrazila i v literatuře, kde začínalo jít o „převahu ideologických stanovisek nad ryze estetickými programovými složkami.“¹² S těmito všemi problémy se spisovatelé vyrovnávali především individuálně. Snažili se najít charakteristické rysy češství a tak i oporu pro demokracii a identitu státu.¹³

2.1 Tradice jako řešení problému krize demokracie

Podle Karla Čapka byl zásadním rysem národní tradice jazyk. „Právě jazyk nám díky tradici předává zkušenosti, překlenuje umrtvující abstrakci racionality, politicko-ekonomického myšlení, a stvrzuje spojení živých s mrtvými.“¹⁴ Proto bylo pro tehdejší dobu podle něj nutné psát, především pak nadále v národním jazyce.

Druhým rysem nalezeným českými literáty byla svatováclavská tradice. Ta byla používána již při definování českého státoprávního údělu a češství v evropském kontextu.¹⁵ Umožňovala rekapitulaci národních dějin a sdružovala Čechy, Slováky i Němce žijící na území ČSR.¹⁶ Navíc také překlenula krizi katolictví, která se objevila současně se vznikem ČSR. Krize katolictví byla překonána při oslavách svatováclavského milénia r. 1929. Oslavy totiž tehdy měly oficiální charakter a „měly posílit státoprávní vědomí všech národnostních skupin tvořících jednotu oficiálního československého národa“¹⁷ Postupem času, kdy začalo narůstat nebezpečí z německé strany, se tato tradice stále zintenzivňovala.¹⁸ Literatura byla v tomto období sjednocena odporem vůči Hitlerovi, a to už v době, kdy jeho moc rostla jen v německém prostředí.¹⁹ Jistou výjimku v celonárodním proudu představovali levicoví autoři (Ivan Olbracht, Vladislav Vančura), kteří ještě v roce 1935 tvrdili, že Němci se vzbouřit museli, protože vždy byli

¹¹ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 30n.

¹² MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 8.

¹³ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 18

¹⁴ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 117.

¹⁵ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 125.

¹⁶ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 126.

¹⁷ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 126.

¹⁸ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 129.

¹⁹ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 221.

Československem vykořisťování. Změna v jejich smýšlení nastala až po kongresu Kominterny (1935), kdy Stalin zkritizoval fašismus.²⁰

Třetím řešením krize demokracie byla znovuobjevená tradice baroka, které dosud bylo spojováno pouze s katolictvím, ale na přelomu dvacátých a třicátých let Josef Pekař upozornil také na existenci protestantského baroka. I tato tradice byla podpořena ze strany státu, a to výstavou Pražské baroko 1600-1800, kterou zaštitil Edvard Beneš. Diskuze o baroku vyvolala zájem o českou minulost a na čas rozptýlila obavy o existenci národa.

Čtvrtou oporou byl ruralismus jako tradice lásky k rodné zemi. A to proto, že zajišťoval stabilitu. Upozornil hned na dvě jistoty. Tou první byla víra, druhou pak hlubinný vztah člověk - půda, který byl symbolizován mytizací přírody jako dárkyně života. Vesnice představovala zachování všeobecného pořádku v době krize i válek. Ruralismus přesně kopíroval politický postoj, v čele vlády totiž opakovaně stála agrární strana.

Pátou oporou, která ale svůj vliv opakovaně ztrácela a znovu nalézala, byl nacionalismus představovaný dvojicí Masaryk – Beneš, který stál na ideji čechoslovakismu a koncepci svobodných států. Především lze však mluvit o kultu Tomáše Garrigua Masaryka, který byl pro většinu lidí téměř živou ikonou. A to přesto, že vybudoval československý stát na spojení reformace s národním obrozením, odmítl tradiční církevní atributy náboženství, kritizoval kněze za nedostudovanost a nečestnost.²¹

²⁰ MED, J.: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. S. 223.

²¹ PUTNA, M. C.: Česká katolická literatura 1918-1945. Torst, Praha 2010. S. 219.

3. Jan Blahoslav Čapek

Jan Blahoslav Čapek se narodil 6. listopadu 1903 v Třebechovicích pod Orebem. Jeho otec působil jako českobratrský farář, což se později odrazilo v Čapkových názorech i v jeho odborné činnosti, stejně jako v působení Čapkových sourozenců. Starší bratr byl stejně jako otec českobratrským farářem, sestra se stala učitelkou náboženství a druhý bratr působil jako filozof.

J. B. Čapek studoval gymnázium v Pardubicích, Hradci Králové a Rychnově nad Kněžnou, kde v roce 1923 maturoval. Další vzdělání získal na Filozofické fakultě Karlovy univerzity, obor čeština-angličtina. Jeho první významnou prací, která vzbudila pozornost, byla habilitační práce v roce 1934 *Československá literatura toleranční (1781-1861)*.

Čapek publikoval už od dvacátých let. Mezi lety 1931 až 1936 redigoval noviny *Kostnické jiskry*²², později pak také časopis *Kritika*, *Slovanská věda* či knižnici *Špalíček* aj. Během druhé světové války pracoval v lexikografické a bibliografické skupině Slovníku jazyka českého, ale byl také trestně nasazen v Luftschutzu.²³ Po válce působil na Karlově univerzitě. Po únorovém převratu roku 1948 směl vyučovat už jen starší českou literaturu. Mezi lety 1959 až 1968 však nesměl přednášet vůbec, proto pracoval v Památníku národního písemnictví v oddělení výstavnictví. Roku 1968 byl rehabilitován, ale již o tři roky později musel odejít do nuceného důchodu. Zemřel 10. září 1982 v Praze.

J. B. Čapek byl skutečně „propagátorem významu literatury pro život a sebevímání české protestantské komunity. Na literární půdě stejně trvale připomínal význam autorů vzešlých z protestantské tradice nebo jí inspirovaných – aniž by vlastní církevní příslušnost zdůrazňoval jako velké téma; z jeho volby témat a přístupu k nim byla zřejmá.“²⁴ Tento postoj je obzvláště patrný v jeho publicistické činnosti. Význam víry totiž zdůrazňoval téměř ve všech člancích. „Tematické rozpětí publikovaného i dosud rukopisného díla Jana B. Čapka je velice široké a zahrnuje

²² *Lexikon české literatury* na s. 377 J. B. Čapka uvádí jako hlavního redaktora mezi léty 1930-1936, ve skutečnosti jím byl mezi lety 1931-1936. V této funkci je uváděn v každém čísle *Kostnických jisker* od 8. 1. 1931, tedy od č. 1. Jeho předchůdcem byl A. Boháč.

²³ ČAPKOVÁ, D.: Jan Blahoslav Čapek. K desátému výročí úmrtí literárního historika, prozaika, filozofa, básníka a kmenologu J. B. Čapka. Městský úřad v Brandýse nad Orlicí a Okresní úřad v Ústí nad Orlicí 1992. S. 4.

²⁴ PUTNA, M. C.: Česká katolická literatura 1918-1945. Torst, Praha 2010. S. 267.

celé velké obory literární vědy a historie a zasahuje i do nepatrných zákoutí mnoha dalších humanitních věd.²⁵ Jako literární historik psal o představitelích staročeské literatury, o literatuře reformační, obrozenecké i o literatuře přelomu 19. a 20. století. Sám také napsal dvě básnické sbírky *Slovo nad světlem* (1929) a *Boj o milost* (1931) a prozaické dílo *Za jazyk přibitý* (1970). Působil rovněž jako literární kritik. Podle Pavla Fraenkla je představitelem čtvrté kritické generace spolu s Františkem Götzem, Antonínem Matějem Pišou, Bedřichem Václavkem a Karlem Teigem.²⁶

Hlavní Čapkova vědecká činnost byla zaměřena na komeniologické studie, kde především zkoumal veškeré působení Jana Amose Komenského a jeho pozdější přínos, tedy tzv. comenianismus. Název pro tento typ studií vymyslel sám J. B. Čapek.²⁷ Zájem o J. A. Komenského byl podnícen kladným vztahem Komenského ke všem národům a jeho názorem o jejich rovnocennosti, ale také díky tomu, že skrze osobu Komenského podle Čapka došlo k propojení všech národů, především však spojení Čechů a Slováků.²⁸ J. B. Čapek si právě Komenského zvolil jako svůj hlavní vzor a díky tomu se snažil budovat stále lepší lidství. Proto varoval před ztrátou stupnice hodnot, před opuštěním humanistických tradic a před omezeným myšlením.²⁹

Zkoumal také antropismus, tedy veškeré podněty k utváření lidství ve všestranném zdokonalení. Studoval ho především jako reakci na nacismus a komunismus v padesátých letech v ČSR. Právě kvůli němu byl opakovaně vyslýchán a sledován komunistickou stranou.³⁰ Vyučovat v padesátých letech však nesměl kvůli svému náboženskému přesvědčení. Následující slova napsal 30. července 1957 v jednom ze svých dopisů: „Není pravda, že bych říkal nějaké teze

²⁵ ŠTĚPÁN, J.: *Jan Blahoslav Čapek – autor a redaktor Kostnických jisker*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 92.

²⁶ ŠALDA, F. X.: *Trochu metakritiky*. In: Šaldův zápisník. Svazek III. Československý spisovatel Praha 1991. S. 20.

²⁷ ČAPKOVÁ, D.: *Jan Blahoslav Čapek (1903-1982). K stému výročí narození*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 14.

²⁸ ČAPKOVÁ, D.: *Jan Blahoslav Čapek. K desátému výročí úmrtí literárního historika, prozaika, filozofa, básníka a komeniologa J. B. Čapka*. Městský úřad v Brandýse nad Orlicí a Okresní úřad v Ústí nad Orlicí 1992. S. 11n.

²⁹ ČAPKOVÁ, D.: *Jan Blahoslav Čapek. K desátému výročí úmrtí literárního historika, prozaika, filozofa, básníka a komeniologa J. B. Čapka*. Městský úřad v Brandýse nad Orlicí a Okresní úřad v Ústí nad Orlicí 1992. S. 10n.

³⁰ ČAPKOVÁ, D.: *Jan Blahoslav Čapek (1903-1982). K stému výročí narození*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 14nn.

náboženské; ovšem nenaučil jsem se ještě říkat, že Hus vlastně nebyl osobnost náboženská apod.“³¹

³¹ KARPATSKÝ, D.: *Z korespondence J. B. Čapka Dušanu Karpatskému (a jednou též naopak)*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 116.

4. Kostnické jiskry

Kostnické jiskry – List budící české svědomí byl evangelický časopis, který byl vydáván od 6. října 1914 a vycházel každých čtrnáct dní.³² Vydávala ho společnost Kostnická jednota, která vznikla roku 1903 a od počátku měla jediný cíl – sjednotit dvě větve protestantismu, kalvínskou a luteránskou,³³ což se jí podařilo roku 1918. V roce 1929 začal tento časopis vycházet jako noviny s pozměněným názvem *Kostnické jiskry – List československých evangeliků*.³⁴ Kromě názvu se změnila i frekvence jeho vydávání, vycházel již každý týden.³⁵

Název těchto novin byl upraven ještě dvakrát, vždy se však změna týkala pouze podtitulu. Poprvé v únoru roku 1939, kdy byl pozměněn na *Evangelický týdeník*, podruhé v srpnu 1942. Tehdy *Kostnické jiskry* získaly podtitul *Evangelický list* a vycházet začaly opět jen dvakrát měsíčně.³⁶ Nakonec však byly během války pozastaveny. K jejich obnovení došlo hned po válce, tedy ještě v roce 1945.³⁷

Kostnické jiskry jako časopis i noviny byly jedním z oficiálních periodik Českobratrské církve evangelické, jejíž název i původ byl odvozen od jednoty bratrské.³⁸ Českobratrská církev vznikla v prosinci 1918 po spojení helvétské a augsburské církve.³⁹ Hlavní poslání této nové církve podle jejích členů bylo přesvědčení, že se „církvev Českobratrská i v budoucnosti osvědčí našemu národu nejlépe, podporujíc jeho vzdělání, budíc jeho mravní odpovědnost a pěstujíc pravé vlastenectví.“⁴⁰ Při vzniku se totiž synod „přihlásil k politické demokracii a k zásadě sociální spravedlnosti v nově zřízeném státě jako k idejím vysloveným českou reformací. Vyjádřil naději, že v nové republice pohládne láska k svobodě,

³² KUBÍČEK, J. a kol.: Časopisy České republiky od počátku do roku 1918. Moravská zemská knihovna, Brno 2010. S. 293.

³³ PUTNA, M. C.: Česká katolická literatura 1918-1945. Torst, Praha 2010. S. 239.

³⁴ *Kostnické jiskry – List československých evangeliků* tehdy vycházely každý čtvrtek a jedno číslo stálo 80 haléřů. Existovala zde i možnost předplatného, a to jak ročního, to tehdy stálo 38 Kčs, tak i půlročního za 19 Kčs. Předplatné na rok se dalo zajistit i do ciziny. To stálo 70 Kč.

³⁵ KUBÍČEK, J. a kol.: Noviny České republiky 1918-1945. Sv. 2. Část 1. Sdružení knihoven ČR, Brno 2004. S. 176n.

³⁶ KUBÍČEK, J. a kol.: Noviny České republiky 1918-1945. Sv. 2. Část 1. Sdružení knihoven ČR, Brno 2004. S. 176n.

³⁷ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratk, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 409.

³⁸ P., F: Církev česko-bratrská. Nákladem České misijní jednoty, Olomouc 1920. S. 3.

³⁹ ŘÍČAN, R.: *Jak došlo k sjednocení českých církví augsburského vyznání a helvétského vyznání roku 1918*. In: Církev v proměnách času. Sborník k 50. Výročí spojení českobratrské církve evangelické. Kalich, Praha 1969. S. 11.

⁴⁰ P., F: Církev česko-bratrská. Nákladem České misijní jednoty, Olomouc 1920. S. 10.

náboženská rovnoprávnost a úplná svoboda vyznání. V duchu demokracie vyhlásil rovnoprávnost mužů a žen v církvi. (...) Sliboval zároveň, že čeští evangelíci budou vzorem v plnění občanských povinností. Zvláštní projevy vděčnosti a oddanosti českých evangelíků platily T. G. Masarykovi.⁴¹ Dále tvrdili, že právě církev československá v sobě spojuje přítomnost s velkou minulostí československého národa,⁴² protože česká reformace kladla „důraz na vysokou mravní úroveň života jednotlivce, národa i celé lidské společnosti.“⁴³ Zvláštním zájmem církve byla také péče o vzdělání svých členů, proto pro ni byla typická nemalá publikační a vydavatelská činnost.⁴⁴ Mezi další oficiální periodika této církve patřily *Československé hlasy*, *Československá jednota*, *Evangelické listy*, *Hus*, *Husův odkaz*, *Kalich*, *Nový život*, *Šťastné mládí* a *Za pravdou*.⁴⁵

Jan Blahoslav Čapek do *Kostnických jisker* začal přispívat roku 1924, hlavním redaktorem se stal roku 1931 a v této funkci setrval šest let. „J. B. Čapek (podle J. Nečase st.) usiloval se svými spolupracovníky v redakční radě *Kostnických jisker* „o vysokou odbornost a snažil se o povznesení literární tvorby v duchu českého protestantismu a nejlepších, především domácích myšlenkových tradic.“ Přesto dovedl obě tato hlediska mistrně spojit s popularizující přehledností, sdělností a přístupností všem vrstvám čtenářů.⁴⁶

4.1 Rubriky

Kostnické jiskry měly již tehdy strukturu dnešních běžných novin, tzn. byly tvořeny pravidelnými rubrikami. Každé číslo začínalo exegetickým úvodem *Otče náš*, který měl charakter duchovního zamyšlení. V textu byly zmíněny filozofické a náboženské otázky, např. proč jsme napadáni zlými myšlenkami, jak byl člověk stvořen Bohem apod. Vždy končil nějakým biblickým citátem či odkazem na určitou pasáž z Bible. V podstatě se jednalo o malé kázání místo úvodníku.

⁴¹ ŘÍČAN, R.: *Jak došlo k sjednocení českých církví augsburského vyznání a helvétského vyznání roku 1918*. In: *Církev v proměnách času*. Sborník k 50. Výročí spojení československé církve evangelické. Kalich, Praha 1969. S. 13n.

⁴² P., F.: *Církev česko-bratrská*. Nákladem České misijní jednoty, Olomouc 1920. S. 10.

⁴³ ŘÍČAN, R.: *Jak došlo k sjednocení českých církví augsburského vyznání a helvétského vyznání roku 1918*. In: *Církev v proměnách času*. Sborník k 50. Výročí spojení československé církve evangelické. Kalich, Praha 1969. S. 11.

⁴⁴ FILIPI, P. a kol.: *Malá encyklopedie evangelických církví*. Libri, Praha 2008. S. 42.

⁴⁵ P., F.: *Církev česko-bratrská*. Nákladem České misijní jednoty, Olomouc 1920. S. 12.

⁴⁶ ŠTĚPÁN, J.: *Jan Blahoslav Čapek – autor a redaktor Kostnických jisker*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903–2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 91.

Hlavní část novin tvořily delší články různého charakteru, jejichž pojitkem byla aktuální otázka či problematika. Články se týkaly nejčastěji sociálního, národnostního, hospodářského, duchovního či kulturního problému. Od zbylého textu se lišily větším typem písma. Navíc byly všechny podepsány celým jménem autora.

Zbývající rubriky byly již menšího rozsahu. Patří mezi ně například *Náboženství a církev*, *Veřejný život*, *Věda-umění-literatura*, *Zprávy* a *Věstník Kostnické Jednoty*. Nepravidelně se vyskytovaly rubriky *Co se nám píše* a *Hnutí mírové*. V roce 1935 přibyla další s názvem *Ženská hlídka*. Ta podávala informace o ženách kazatelů, slavných reformátorů i o slavných ženách obecně. Přispívali do ní muži i ženy. Součástí každého čísla novin byla inzerce týkající se nabídek práce, bydlení i manželství a také celá jedna strana reklamy.

Rubrika *Veřejný život* obsahovala především politický přehled o vývoji doma i v zahraničí, a to nejen na evropském kontinentě. Nejčastěji se řešila problematika Německa a Rakouska, Francie a Velké Británie, ale také Spojených států amerických. Výjimkou nebyly ani příspěvky o Japonsku, Číně či Latinské Americe.

Věda-umění-literatura se skládala převážně z literárních kritik, z informací o proběhlých konferencích, referátech, výstavách apod. Zprávy tvořily články na pomoc postiženým, informace o křesťanských konferencích a vzpomínkových akcích. Ale nacházely se zde i články informující o narozeninách, výročích i úmrtích významných českých osobností či jejich nekrology.

4.2 Autorské šifry a pseudonymy Jana Blahoslava Čapka

Jan Blahoslav Čapek nepodepisoval všechny své články celým svým jménem, některé publikoval pod autorskými pseudonymy či šiframi. *Lexikon české literatury* uvádí, že jako pseudonym používal jméno Jan Styr a autorské šifry J. B. Č., jbc, Jek, -k., nk.⁴⁷ Jan Štěpán v díle *J. B. Čapek - Jubilejní sborník 1903-2003* však uveřejnil bibliografický soupis Čapkových článků v týdeníku *Kostnické jiskry*, do něhož jsou zařazeny i články podepsané jinými šiframi. Článek *Socialism a náboženství*⁴⁸ je

⁴⁷ Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. Svazek 1. Academia, Praha 1985. S. 377.

⁴⁸ ČAPEK, J. B.: *Socialism a náboženství*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 19. S. 143n.

podepsán šifrou J-k, článek *Básníci matkám*⁴⁹ šifrou Č a článek *J. A. Komenský a jeho památník v Nivnici*⁵⁰ šifrou R.

Karel Tauš ve svém *Slovníku zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin*⁵¹ podává také informace o J. B. Čapkovi, jako novinářskou šifru mu však přiznává pouze J. B. Č. Nezmiňuje tedy ani jeho pseudonym, ani další šifry uveřejněné v *Lexikonu*. Čapkovi nepřisuzuje ani jednu z autorských šifer, které navíc uvádí J. Štěpán. Šifra J-k není v Taušově *Slovníku* zmíněna vůbec, uvádí pouze jí podobné, šifru jK⁵², kterou užíval Jaroslav Kusý, a šifru J. K.⁵³. Tou své články podepisovali hned tři novináři, a to Jan Krejčí, František Jaroslav Kubíček a Jaroslav Kulač. Autorskou šifru Č⁵⁴ přiznává Tauš jen Svatopluku Čechovi a Bedřichu Hlaváči. Třetí zkoumanou šifru R.⁵⁵ užívali podle Tauše Ludmila Huttrová a Václav Tille. Podobnou značkou –r.⁵⁶ se pak podepisovali Rudolf Jaroslav Kronbauer, Josef Mach, Vincenc Prasek, Václav Prokůpek a Marta Russová. Přitom nelze říci, že by Tauš nepřisuzoval J. B. Čapkovi jako novináři významné postavení, protože ve srovnání s jinými zmíněnými autory je J. B. Čapkovi věnován rozsahem výrazně větší prostor. Mimo jiné ho Tauš považoval také za „horlivého účastníka poválečného kulturního dění důsledně přispívajícího k utužení slovesné a myšlenkové jednoty československé.“⁵⁷

Minimálně o šifře J-k je však třeba skutečně uvažovat jako o autorské šifře J. B. Čapka. On sám totiž v pokračování článku *Socialism a náboženství*⁵⁸ napsal: „Ještě několik poznámek: Musím ostře odmítnout tvrzení, že má kritika Vozkových článků byla anonymní, jak Vozka několikrát opakuje. Můj posudek byl podepsán značkou J-k, kterou by Vozka lehce rozluštil, kdyby se podíval na konec listu

⁴⁹ *Básníci matkám*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 50. S. 328.

⁵⁰ *J. A. Komenský a jeho památník v Nivnici*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 24. S. 179.

⁵¹ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947.

⁵² TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 351.

⁵³ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 351.

⁵⁴ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 125.

⁵⁵ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 641.

⁵⁶ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 641.

⁵⁷ TAUŠ, K.: Slovník cizích slov, zkratek, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 343.

⁵⁸ ČAPEK, J. B.: *Socialism a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 24. S. 184n.

na jméno odpovědného redaktora. (...) p. Vozka může tedy věřit, že jen proto, aby nebyla celá stránka s mým monogramem, dal jsem pod posudek jeho článků značku jinou, ale stejně jasnou.“⁵⁹ Na druhou stranu je však třeba podotknout, že jsem v žádném z čísel, která jsem zkoumala, nenašla žádný seznam autorů, ani jejich autorských šifer s poznámkou, komu patří. Na konci každého čísla je pouze uveřejněn odpovědný redaktor, kterým je v těchto ročnících J. B. Čapek. Navíc, jak už bylo zmíněno dříve, ani v *Obsahu Kostnických jisker*, který byl součástí posledního dvojčísla každého ročníku od roku 1934, nejsou uvedeny všechny publikované články s přesným označením, kdo je napsal.

Na základě těchto *Obsahů Kostnických jisker* je však možno o některých článcích, které J. Štěpán uvádí ve svém bibliografickém seznamu a jsou podepsané jinými autorskými šiframi než J. B. Č. či jbč, skutečně prohlásit, že jejich autorem je opravdu Jan Blahoslav Čapek. V novinovém obsahu je totiž u některých z nich místo šifry, jíž byly články v novinách původně podepsány, uvedena prokazatelná autorská šifra J. B. Čapka. Konkrétně se jedná o články *Dílo Platónovo*⁶⁰, *Josef Potent: Lyonští studenti. (Přel. Vinc. Svoboda. Nakl. Kvasnička a Hampl v Praze 1934.)*⁶¹, *Nutnost záchrany starých slovenských památek na Slovensku*⁶², *Úvaha velikonoční*⁶³, *Vladimír Čapek: Apoštol Pavel. Život a dílo. (Nákladem Svazu SČME-YMCA. V Praze 1934.)*⁶⁴ Všechny tyto články byly v novinách podepsány šifrou Č, v novinovém *Obsahu* pak šifrou J. B. Č.

Je však nutné si uvědomit, že ne u všech článků podepsaných písmenem Č lze prohlásit, že jejich autorem je J. B. Čapek. Ve stejném ročníku se totiž vyskytuje hned několik článků podepsaných stejnou šifrou, jen u některých je ale v *Obsahu* uveden jako jejich autor J. B. Čapek. I v *Obsahu Kostnických jisker* je totiž uvedena stejná, neprokazatelná autorská šifra, či tam autor nebo rovnou celý článek není uveden vůbec. Jedná se např. o článek *František Němeček: New York: zamlženo*.

⁵⁹ ČAPEK, J. B.: *Socialism a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 24. S. 185.

⁶⁰ ČAPEK, J. B.: *Dílo Platónovo*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 48. S. 289.

⁶¹ ČAPEK, J. B.: *Josef Potent: Lyonští studenti. (Přel. Vinc. Svoboda. Nakl. Kvasnička a Hampl v Praze 1934.)*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 40. S. 234.

⁶² ČAPEK, J. B.: *Nutnost záchrany starých slovenských památek na Slovensku*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 42. S. 248.

⁶³ ČAPEK, J. B.: *Úvaha velikonoční*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 13. S. 85.

⁶⁴ ČAPEK, J. B.: *Vladimír Čapek: Apoštol Pavel. Život a dílo. (Nákladem Svazu SČME-YMCA. V Praze 1934.)*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 34-35. S. 197.

(*Nakl. Sfinx-B. Janda v Praze, 1934*)⁶⁵, *Tvůrcové dějin*⁶⁶, *Marseilleská výstraha pro nás*.⁶⁷

V *Kostnických jiskrách* nejde ani označit J. B. Čapka za autora všech článků, které jsou podepsány šifrou –k. Přitom i tu *Lexikon* označuje jako jednu z jeho již prokázaných šifer. Několik takto podepsaných článků je totiž psáno slovensky. Za všechny uvádím alespoň jeden příklad, článek *A. Macht: Masarykove myšlienky*. (*Nakl. Čin, Praha 1931.*)⁶⁸ Některé články podepsané touto šifrou však J. Štěpán ve svém *Bibliografickém soupisu Čapkových článků* přesto uvádí. Nejvíce jich připsal J. B. Čapkovi v ročníku 1936. Uvedl zde, že čtyřicet devět takto podepsaných článků z celkových sedmdesáti je Čapkových, přitom v *Obsahu Kostnických jisker* za tento rok ani u jednoho z nich není uvedeno, že by ho napsal J. B. Čapek. U všech je znovu uvedena šifra –k. nebo v něm článek není podepsán či uveden. I K. Tauš ve svém *Slovníku* uvedl jako autory užívající tuto šifru pouze Graciana Černušáka a Emanuela Jánského.⁶⁹

4.3 Bibliografie článků J. B. Čapka v *Kostnických jiskrách* podle Jana Štěpána

Zvláštností v bibliografickém soupisu J. Štěpána ve sborníku o J. B. Čapkovi⁷⁰ je kromě zaznamenání článků podepsaných jinými zkratkami (J-k, Č, R.) především to, že se v *Kostnických jiskrách* objevují i další články, které jsou podepsané stejnými autorskými šiframi, ty však J. Štěpán už jako články Jana Blahoslava Čapka neuvádí. Místo toho ale ve svém bibliografickém soupisu zaznamenává i články, které prokazatelně J. B. Čapek nenapsal. Je zde tak např. uveden článek *Ludwig Nordström: Prolog k pamětní slavnosti Gustava Adolfa*⁷¹. Přitom J. B. Čapek pouze spolupracoval s Otokarem Fischerem na překladu Nordströмова díla. Dále článek

⁶⁵ František Němeček: *New York: zamlženo*. (*Nakl. Sfinx-B. Janda v Praze, 1934.*) In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 40. S. 234.

⁶⁶ *Tvůrcové dějin*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 44. S. 261.

⁶⁷ *Marseilleská výstraha pro nás*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 45. S. 270.

⁶⁸ *A. Macht: Masarykove myšlienky*. (*Nakl. Čin, Praha 1931.*) In: *Kostnické jiskry*, 1931, č. 44. S. 320.

⁶⁹ TAUŠ, K.: *Slovník cizích slov, zkratk, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin*. Karel Jelínek, Blansko 1947. S. 361.

⁷⁰ ŠTĚPÁN, J.: *J. B. Čapek – bibliografie článků v týdeníku Kostnické jiskry*. In: J. B. Čapek. *Jubilejní sborník 1903-2003*. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 161-169.

⁷¹ *Ludwig Nordström: Prolog k pamětní slavnosti Gustava Adolfa. Přel. O. F. a J. B. Č.* In: *Kostnické jiskry* 1932, č. 46. S. 296.

*Nové vydání Písně písni*⁷², jež Čapek pouze přebásnil, nebo článek *Výroční sjezd KJ v Poděbradech – [výňatek z proslovu J. B. Č. o kulturní situaci českého evangelictví a o jeho kulturních povinnostech]*⁷³, který obsahuje jen velmi hrubý obsah z proslovu Čapka na tomto sjezdu. Opět však samotný článek napsal někdo jiný.

Dále J. Štěpán ve svém seznamu uvádí jako články J. B. Čapka i ty, které nejsou v novinách podepsané vůbec, např. *Pád literatury*⁷⁴, u nějž je pak v *Obsahu Kostnických jisker* uveden jako autor J. Č.

Celkově je Štěpánův bibliografický soupis plný chyb. Článek *Těžký boj* není uveřejněn v čísle 2 roku 1931, ale v čísle 3, *Věra Vášová: Cesta do ticha. Básně. (Polygrafie v Brně, 1931)* není uveřejněn v čísle 51, jak je v seznamu uvedeno, ale v čísle 52, *Profesor Neagle zemřel* není uveřejněn v čísle 43, jak píše Štěpán, ale v čísle 42 v roce 1932, článek *Slovensko a křesťanství* není uveřejněn v čísle 7, ale v čísle 8 roku 1933, a článek *Výstava Ivana Meštroviče*, který by měl být uveřejněn v roce 1933 v čísle 24 na straně 171, v tomto ročníku také není, protože číslo 24 začíná až stranou 175. Článek se nachází v čísle 23.

U některých článků nemá J. Štěpán ani uvedený správný název. Nejčastější chybou je prohození pořadí jména a příjmení autora knihy, o níž J. B. Čapek podával informace. Konkrétně se to týká názvů článků z let 1934 a 1935, ve zbylých ročnících zachovával stejný název jako Čapek. Štěpánův soupis tak nepůsobí systematicky, navíc způsobuje problém při dohledávání textů v samotných novinách. Občas je špatně napsaný ještě i vydavatel či překladatel knihy, rok vydání a také titul samotného článku.

Štěpánův soupis není ani úplný. Nezmiňuje zde totiž články *O Šaldovy Zástupy*⁷⁵, *Karel Čapek: Hordubal. (Nakl. F. Borový v Praze, 1933) – Ivan Olbracht: Nikola Šuhaj loupežník (Nakl. Sfinx-Janda v Praze, 1933)*⁷⁶, odpověď J. B. Čapka na dopis Andreje Plavky v rubrice *Co se nám píše*⁷⁷, *Univ. profesor dr. František Krejčí*⁷⁸, *Dr. Juraj Janoška: Sobrané spisy. (Spolok Transcius v Liptavském*

⁷² *Nové vydání Písně písni. (Přebásnil J. B. Čapek).* In: Kostnické jiskry 1932, č. 38. S. 257.

⁷³ ŠTĚPÁN, J.: *J. B. Čapek – bibliografie článků v týdeníku Kostnické jiskry.* In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 164.

⁷⁴ *Pád literatury.* In: Kostnické jiskry 1934, č. 12. S. 82.

⁷⁵ ČAPEK, J. B.: *O Šaldovy Zástupy.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 4. S. 21.

⁷⁶ ČAPEK, J. B.: *Karel Čapek: Hordubal. (Nakl. F. Borový v Praze, 1933) – Ivan Olbracht: Nikola Šuhaj loupežník (Nakl. Sfinx-Janda v Praze, 1933).* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 17. S. 128.

⁷⁷ ČAPEK, J. B.: *Odpověď na reakci Andreje Plavky na článek J. B. Čapka Duch Slovenska na rozcestí.* In: Kostnické jiskry 1932, č. 23. S. 179n.

⁷⁸ ČAPEK, J. B.: *Univ. profesor dr. František Krejčí.* In: Kostnické jiskry 1934, č. 22. S. 145.

sv. Mikuláši.)⁷⁹, *Jaký je správný vztah k protireformaci*⁸⁰, *Slovenští tvůrcové a prof. Arne Novák*⁸¹, *Anglická misionářka XV. století*⁸², *Pro náboženský film*⁸³ a *Přednáška o slovenském protestantismu v Londýně*.⁸⁴ Přitom tyto články jsou podepsány buď celým autorovým jménem, nebo jeho snadno prokazatelnými autorskými šiframi J. B. Č. či jbc.

Dost nepochopitelné je i to, že když už se Štěpán rozhodl ve svém seznamu uvádět rovněž básně J. B. Čapka, proč také neuvedl báseň podepsanou jménem Jan Styr.⁸⁵

Na druhou stranu jsou v seznamu uvedeny i čtyři články, které v *Kostnických jiskrách* vyšly až po Čapkově smrti, konkrétně v roce 1992 a 2001. Všechny se týkají baroka.

⁷⁹ ČAPEK, J. B.: *Dr. Juraj Janoška: Sobrané spisy. (Spolok Transcius v Liptavském sv. Mikuláši.)* In: *Kostnické jiskry* 1935, č. 1. S. 5

⁸⁰ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci.* In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21 S. 147

⁸¹ ČAPEK, J. B.: *Slovenští tvůrcové a prof. Arne Novák.* In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 33-34. S. 215.

⁸² ČAPEK, J. B.: *Anglická misionářka XV. století.* In: *Kostnické jiskry*, 1936, č. 47. S. 299.

⁸³ ČAPEK, J. B.: *Pro náboženský film.* In: *Kostnické jiskry*, 1936, č. 44. S. 278n.

⁸⁴ ČAPEK, J. B.: *Přednáška o slovenském protestantismu v Londýně.* In: *Kostnické jiskry*, 1936, č. 45. S. 287.

⁸⁵ STYR, J.: *Večer.* In: *Kostnické jiskry*, 1931, č. 49. S. 357.

5. Články J. B. Čapka v *Kostnických jiskrách*

Vzhledem k tomu, že se nepodařilo s jistotou zjistit, zda všechny šifry J-k, R, a Č, třeba jen v *Kostnických jiskrách*, skutečně patří J. B. Čapkovi, rozhodla jsem se, že se ve své práci zaměřím pouze na články, které jsou podepsány celým Čapkovým jménem nebo autorskými šiframi J. B. Č. a jbě. To však bez ohledu na to, zda se nachází podpis či autorská zkratka hned u samotného textu nebo až v *Obsahu Kostnických jisker*. V práci tedy nepracuji ani s těmi články, které jsou podepsány šifrou –k. Ani u ní se mi nepodařilo určit, které takto podepsané články skutečně napsal J. B. Čapek.

Čapkovy články v *Kostnických jiskrách* lze rozdělit na čtyři základní typy. Ty jsou snadno rozpoznatelné již podle názvu, rozsahu a rubriky, v níž se nacházejí. Pro tehdejší čtenáře byly pravděpodobně nejdůležitější obecné studie, které se vyjadřovaly k problematice náboženství, socialismu, nacionalismu apod., tedy k aktuálním tématům, jež hýbaly větší částí společnosti. Jsou výrazně delší než jiné články, mnohdy jsou skoro přes celou stranu. J. B. Čapek je ovšem nepsal příliš často.

Druhý typ článků má na první pohled charakter běžné literární kritiky novinek na knižním trhu, na druhou stranu se svým obsahem, vnitřní ironií a Čapkovými poznámkami často blíží předchozí kategorii. Názvy těchto článků v sobě obsahují téměř celý bibliografický údaj, tzn. celé jméno autora a titulu kritizovaného díla, nakladatelství, místo a rok vydání. Takové články se nejčastěji vyskytují v rubrice *Věda-umění-literatura*.

Třetí kategorií jsou krátké zprávy z konferencí, výstav, zprávy uveřejněné kvůli výročí nějaké slavné osobnosti a nekrology. Jubilea i nekrology mají většinou jen charakter a styl životopisu, případně jsou, pokud se týkají literátů, rozšířeny o obsah nejvýznamnějšího díla, v případě politiků o popis události, jíž nejvýrazněji zasáhli do dějin. Čtvrtý typ článků tvoří odpovědi J. B. Čapka, jako zodpovědného redaktora periodika, na dotazy či připomínky čtenářů k dříve uveřejněným textům, a také omluvy.

I když se články na první pohled dají snadno rozdělit, ve skutečnosti je velmi obtížné vyčlenit z nich pouze ty, které se zabývají literární kritikou či alespoň literaturou všeobecně. Jan Blahoslav Čapek se v každém z nich totiž snažil spojit

rozličná témata, aby tak dodal svým čtenářům celistvý pohled nejen na literaturu a umění, ale na celou tehdejší společnost. Propojoval československou literaturu se zahraniční tvorbou, spojoval umění s vírou, víru s politikou, politiku s etickými i mravními principy apod. Vyjadřoval názory a formuloval rady, které podle jeho předpokladu a očekávání měli za své přijmout i jeho čtenáři. To vše na úkor objektivních zpráv, které bychom v novinách tradičně očekávali.

Čapkovi současníci mu vytýkali to, že na kousavé, pichlavé poznámky jeho oponentů (např. Arne Nováka) reagoval klidně, věcně, uctivě, až příliš pokorně, bez jediného ostřejšího slova.⁸⁶ J. B. Čapek s jejich hodnocením svého charakteru nesouhlasil: „Častěji však již dříve, tam, kde jsem se setkal s objektivně nesprávnými (...) soudy (...), jsem vystoupil ostře a briskně, jak bylo potřeba.“⁸⁷ J. B. Čapek skutečně reagoval rychle, věcně a vtípně, nenechal si jen tak něco líbit. Zastával se nejen svých názorů, ale i názorů ostatních lidí, k nimž cítil sympatie a úctu (T. G. Masaryk, F. Peroutka, většiny evangelíků). Stále však zůstával slušný a klidný. Všechny články jsou emočně podbarveny, nejčastěji užitím britkých ironických poznámek. Přesto v nich není možné najít styčné body struktury textu, které by se pravidelně opakovaly. Každý článek je svým způsobem jiný, originální.

Pouze v literárních kritikách je možno vymezit podobné body, které se poměrně často, ne však pravidelně, ve strukturách článků opakují. Jako součást recenze konkrétního díla je zmíněno několik informací o životě dotyčného spisovatele a jeho dosavadní tvorbě, která je často omezena jen na informaci o jeho posledním vydaném díle. Nechybí zde popis autorova stylu a především stručný obsah samotného díla a jeho hlavní myšlenky. Zajímá se i o nový přístup autora a také o jeho přínos současné literatuře. Pokud se jednalo o zahraniční titul, zabýval se J. B. Čapek i kvalitou překladu.

Recenze sborníků se omezují pouze na soupis autorů, kteří do něj přispívali, a na stručnou zmínku, o čem jejich příspěvek pojednává. Stejným stylem jsou zpracovány i zprávy o proběhnutých přednáškách.

⁸⁶ ČAPEK, J. B.: *Z oblasti české vědy*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 37. S. 235n.

⁸⁷ ČAPEK, J. B.: *Z oblasti české vědy*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 37. S. 236.

5.1 Zpracovávaná témata

Čapkovy články se pochopitelně liší obsahem zpracovávaného tématu. Obecně lze říci, že jeho zájem odpovídal tendencím české literatury první republiky. Jak již bylo naznačeno v druhé kapitole této práce *Situace v české literatuře v období tzv. první republiky*, literatura se opírala o politické otázky, protože „političnost se stala integrální součástí literárního života.“⁸⁸ Čapek tak ve svých článcích řešil vztah Čechů k Habsburkům, tehdejší náboženskou situaci (tzn. probíhající spor mezi katolíky a evangelíky), slovenskou snahu o autonomii, vztah Československé republiky k Sovětskému svazu. Zaměřil se však také na problematiku tehdejší mladé generace a pochopitelně nezapřel ani svůj obdiv k T. G. Masarykovi. Přesto svou pozornost směřoval hlavně na kulturní otázky, zejména v literárních publikacích.

5.1.1 Literatura a umění

J. B. Čapek se ve svých literárních kritikách zabýval nejen českými, ale i zahraničními beletristickými díly, a to jak prózou, tak poezií. Svůj zájem rozšířil také na recenzování odborných knih z oblasti historie, filozofie, teologie a ekonomie.

Výrazným rysem Čapkova stylu je zřetelná snaha o prolnutí umění s náboženstvím, přesněji řečeno s vírou. Při psaní svých článků opakovaně narážel na problém, jestli si může dovolit tyto dvě na první pohled zcela odlišné kategorie od sebe oddělovat. „Jistě není správně mísit svět víry a tvorby, jak to vidíme často i v katolictví; ale přece vztah tu je a musí být, odděleně může umění a náboženství vnímat jen člověk bez víry.“⁸⁹ A protože J. B. Čapek byl hluboce věřícím člověkem, zabývat se uměním bez přesahu do víry pro něj nebylo akceptovatelné. Považoval to dokonce za velmi nutné, protože jako příslušníkovi protestantské církve mu nepřišlo spravedlivé, a ani vhodné, aby si takové prolnutí příslušníci římskokatolické církve mohli dovolit a evangelíci nikoli. Právě v přístupu katolické víry k umění cítil Čapek její výhodu. Stejnou však chtěl nabídnout i protestantům. Katolictví totiž „má své tradiční formy umělecké a jeho teologie již dávných dob tento vztah zpracovávala.“⁹⁰ Sílicí evangelictví podle něj mělo začít promýšlet vztah k životu i k umění co nejrychleji. „Proto bude evangelictví žádat vždy blízkost umění a života, což

⁸⁸ MED, J.: *Literární život ve stínu Mnichova*. Academia, Praha 2010. S. 31.

⁸⁹ ČAPEK, J. B.: *Co dělat v oblasti umění?* In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 38. S. 254.

⁹⁰ ČAPEK, J. B.: *Co dělat v oblasti umění?* In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 38. S. 254.

znamená nejen zživotnění umění, ale i zumělečtění života. (...) Nechtějte jen, aby se umění přizpůsobila vám, ale vy také se přizpůsobujte umění, neboť společný vzor není ani ve vás, ani v umění, ale nad vámi.“⁹¹ Láska k umění byla v jeho očích zcela nezištná.⁹² Podporoval neustálé studium všech věd a sledování kultury, jen tak šlo podle něj zaplnit velké mezery, které spatřoval v evangelické literatuře. „Čapek jednoduše volá po tom, aby moderní protestantismus uznal autonomii umění, zbavil se jednostranného intelektualismu a moralismu a dohnal katolicismus i na poli umění.“⁹³ Celou svou tvorbu chápal jako apel na evangelické umělce, aby více psali a tvořili. Podněty a inspiraci měli získávat především ve Velké Británii a ve skandinávských státech⁹⁴, tedy v oblastech s rozvinutou protestantskou kulturou. Právě proto se v jeho novinářské tvorbě vyskytují typické pasáže, v nichž se zastává protestantské víry i jejího stylu umění, stejně jako části textů, kde kritizuje katolické autory či ty, kteří obhajují protireformaci a baroko, ale napadají husitství a reformaci.

5.1.1.1 Historický román

Kritikám historických románů vyhradil J. B. Čapek mnoho prostoru. To nebylo ve třicátých letech zcela běžné. Blahoslav Dokoupil v *Českém historickém románu* dospěl k závěru, že ve dvacátých a třicátých letech 20. století se historické romány téměř nepsaly, protože tehdejší autoři kladli hlavní důraz na sociální problémy první republiky a už neměli takovou potřebu kritizovat Habsburky ani Rakousko-Uhersko. Logicky se tak podle něj psalo i méně jejich literárních kritik.⁹⁵

J. B. Čapek svůj zájem o historii netajil, ba naopak historickou přesnost požadoval i po ostatních. Obzvláště pak po autorech historických románů, kde jeho častým negativním hodnocením byla právě historická nepřesnost. Stejnou kritiku si vysloužil i román *Bloudění* Jaroslava Durycha, „... přes všechny umělecké, formální, psychologické a symbolické klady ztroskotat historicky,“⁹⁶ protože „pro historický román jest kompetentní historická kritika. Chce-li spisovatel

⁹¹ ČAPEK, J. B.: *Co dělat v oblasti umění?* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 38. S. 254.

⁹² ČAPEK, J. B.: *Co dělat v oblasti umění?* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 38. S. 254.

⁹³ PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: Lidé města, 2008, č. 3. S. 76.

⁹⁴ ČAPEK, J. B.: *Co dělat v oblasti umění?* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 38. S. 253n.

⁹⁵ DOKOUPIL, B.: *Český historický román 1945-1965*. Praha, Československý spisovatel 1987. S. 41n.

⁹⁶ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

naprostou svobodu, necht' si promítne svůj svět do oblasti čistě imaginární.⁹⁷ Dále takovým spisovatelům Čapek radil: „Lidé, kteří k historii vztahu nemají, ať historické romány nepíší a také ať o nich nepíší kritiky.“⁹⁸

Na druhou stranu ale Durycha alespoň částečně ocenil za to, „že po stránce formy je Durychovo *Bloudění* nemalým činem ve vývoji čes. románu historického (...)“⁹⁹ Je to však jeho jediné ocenění, protože věta dále pokračuje takto: „... (jde tu ovšem jen o styl, neboť po stránce stavebné *Bloudění* románem naprosto není.)“¹⁰⁰ Navíc, jak už bylo psáno výše, J. B. Čapek netajil svůj negativní vztah k pojetí katolických autorů, kteří podle něj překrucovali náboženskou pravdu. *Bloudění* si kritiku zasloužilo, „protože se v něm vyhrocují nejen autorovy nespravedlivé tendence (stanovisko k české šlechtě, k exulantům aj.)“¹⁰¹ V jiném článku J. B. Čapek dodal: „Popírá-li Durych s gestem spravedlivého tak evidentní fakta, pak zbývá jen úvaha o schválné slepotě nebo vědomém probablismu.“¹⁰²

Čapek komentoval i volbu tématu či časoprostoru, který si autoři pro svá díla vybírali. Takto například zkritizoval čtyřdílný román *Čachtická paní*: Jožo Nižnánský se „omezil jen na příšerné ukrutnosti maďarské šlechtičny (...). Jest příznakem krajní umělecké nehospodárnosti, věnovat takový rozsah takové historii.“¹⁰³ Podle J. B. Čapka mělo totiž význam jen psát o dějinách, které mohly čtenáře někam posunout, donutit ho jinak přemýšlet či rozšířit jeho vědomosti. Byl to vlastně specifický zájem o dějiny, podpořený právě Čapkovým duchovním životem a jeho snahou směřovat k mravně didaktizující interpretaci dějin.

Zcela jinak Čapek hodnotil historický román Oskara Wöhrla *Jan Hus. Poslední den*, který označil za jeden z nejlepších historických románů německé současnosti.¹⁰⁴ „Nejzajímavějšími kontrasty románu Wöhrlova jsou jeho líčení obžerných hostin klášterních a celého zbahnělého života církevního, a proti tomu pomalé procitání

⁹⁷ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

⁹⁸ ČAPEK, J. B.: *Kompetence kritiky historického románu*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 1. S. 4.

⁹⁹ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

¹⁰⁰ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

¹⁰¹ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

¹⁰² ČAPEK, J. B.: *Jaroslav Durych*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 25. S. 200.

¹⁰³ ČAPEK, J. B.: *Jožo Nižnánský: Čachtická paní*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 39. S. 261.

¹⁰⁴ ČAPEK, J. B.: *Jan Hus. Poslední de n. (Nakl. Druž. práce v Praze. Přeložil Karel Kalláb.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 15. S. 103.

reformačního vědomí a odboje v prostých vrstvách lidových, v chudém měšťanstvu a řemeslnictvu.¹⁰⁵ Vyzdvihl i dobře vykreslené české postavy, které se Husovi snažily pomoci. Čapkův názor na román byl však pravděpodobně více ovlivněn událostmi spjatými se sepsáním a vydáním knihy v Německu než kvalitou samotného díla. Kniha byla totiž hitlerovskou cenzurou doporučena ke spálení, protože zesměšňovala německý středověk.¹⁰⁶ Navíc sám autor uvedl, proč se rozhodl dílo napsat v této podobě: „Tento román vznikl vlastně náhodou, totiž tím, že příslušníku Kostnické jednoty, jenž vedl českou pout do Kostnice, bylo zakázáno mluvit na onom místě, kde Hus zemřel, o jeho životě, díle a významu. Toto nacionalistické zuření mi strhlo pásku s očí. Uviděl jsem, že ještě dnes trvá proces proti Janu Husovi, a to nejen v Kostnici, (...) Uviděl jsem, jak zůstala na živu nenávisť a zbedněnost, jak omezenými a chudičkými zůstaly nacionalismus a náboženská nenávisť. Vždyť ještě dnes usiluje se o to, aby pravda byla vsazena za mříže a do řetězů, anebo lépe řečeno, aby byla úkladně zavražděna. (...) Vidím v Janu Husovi a v hnutí jím vzbuzeném smysl života, jež český národ darem přinesl světu.“¹⁰⁷

Přestože Čapek román ocenil, nechápal, proč se jmenuje *Jan Hus*, když ten se v něm objevuje až v závěrečných kapitolách a vůbec je v díle zmíněn jen několikrát. A také se pozastavil nad tím, že i toto dílo je historicky nepřesné, protože Petr Chelčický a Jan Žižka vystupovali v Kostnici jako písaři.¹⁰⁸ „Celkově je však Wöhrle pozoruhodný svým porozuměním pro duchovní a mravní krásu reformační.“¹⁰⁹

Jak již vyplývá z předchozího citátu, více než o chybné pojetí a zpracování historického románu v Durychově případě šlo spíše o obnovení tlaku katolíků na rozšíření jejich dějinného pojetí u čtenářů, kterému chtěl J. B. Čapek buď přímo zabránit, nebo na něj minimálně upozornit. J. B. Čapek k Durychovu románu totiž také poznamenal: „Z hlediska národní dějinné filosofie bylo zřejmo, že tu vyvřel mocný pokus o posílení římsko-katolického hlediska a životního obsahu.“¹¹⁰

¹⁰⁵ ČAPEK, J. B.: *Jan Hus. Poslední den. (Nakl. Druž. práce v Praze. Přeložil Karel Kalláb.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 15. S. 103.

¹⁰⁶ HALLER, J.: *Jan Hus, Poslední den.* In: Naše řeč, 1933, č. 8. Dostupné na www adrese: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2723>> Cit. 10. 4. 2014.

¹⁰⁷ HALLER, J.: *Jan Hus, Poslední den.* In: Naše řeč, 1933, č. 8. Dostupné na www adrese: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2723>> Cit. 10. 4. 2014.

¹⁰⁸ ČAPEK, J. B.: *Jan Hus. Poslední den. (Nakl. Druž. práce v Praze. Přeložil Karel Kalláb.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 15. S. 103.

¹⁰⁹ ČAPEK, J. B.: *Jan Hus. Poslední den. (Nakl. Druž. práce v Praze. Přeložil Karel Kalláb.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 15. S. 103.

¹¹⁰ ČAPEK, J. B.: *Katolický boj o české dějiny a historický román.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6. S. 44.

J. Durych skutečně nepatřil k Čapkovým oblíbeným autorům, a to především kvůli svému pohledu na české dějiny. Z pochopitelných a jasných důvodů se na ně totiž díval očima katolíků. Problém spočíval hlavně v tom, že nebyl ochoten přistoupit na pravdivost jiných faktů. „Durych má zcela pravdu, tvrdí-li, že konečné zhodnocení evangelických stavů bude provedeno odbornými historiky. Jde o to, že již valná část toho hodnocení je provedena a že před ní Durych zavírá oči (...) Durych však popře vše, co se mu nehodí.“¹¹¹ Přitom „Durych v *Bloudění* českému evangelictví těžce ukřivdil, jak dokázal zvláště nestranný historik ze školy Pekařovy dr. Hrubý.“¹¹²

J. B. Čapek nedokázal ani ocenit díla, z jejichž obsahu vyplýval obdiv k habsburské monarchii. *Pochod Radeckého* byl „románovou labutí písní habsburské monarchie.“¹¹³ Josef Roth zde sice demonstroval vnitřní rozpad monarchie, nicméně jejího zániku lituje. Přitom podle J. B. Čapka „rozklad habsburské monarchie byl tak radostným jítrem.“¹¹⁴

Vůbec nejlepším historickým románem, který vyšel mezi lety 1931-1936, jsou podle J. B. Čapka *Lyonští studenti* Josefa Potenta. „Přehled tohoto díla lze uvítati jak z hlediska čistě uměleckého, tak i historického; jest málokde hnutí reformační všelijak podceňováno a pomlouváno jako právě u nás.“¹¹⁵ Nad strachem hrdinů navíc vždy zvítězí jejich víra.¹¹⁶

Z Čapkových kritik vyplývá, že dokázal ocenit jen ty autory, s jejichž názory sympatizoval a ztotožňoval se s nimi, nebo si je byl alespoň schopen odůvodnit a vysvětlit. Naopak ty, kteří nesdíleli jeho nadšení pro věc, dokázal snad až příliš lehce a rychle odsoudit. A to bez snahy pochopit důvod jejich pohledu.

¹¹¹ ČAPEK, J. B.: *Jaroslav Durych*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 25. S. 200.

¹¹² ČAPEK, J. B.: *Kompetence kritiky historického románu*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 1. S. 4.

¹¹³ ČAPEK, J. B.: *Josef Roth: Pochod Radeckého*. (Přel. J. Vrbata. Nakl. Sfinx – B. Janda, Evropská knihovna.) In: Kostnické jiskry, 1934, č. 23. S. 150.

¹¹⁴ ČAPEK, J. B.: *Josef Roth: Pochod Radeckého*. (Přel. J. Vrbata. Nakl. Sfinx – B. Janda, Evropská knihovna.) In: Kostnické jiskry, 1934, č. 23. S. 150.

¹¹⁵ ČAPEK, J. B.: *Josef Potent: Lyonští studenti*. (Přel. Vinc. Svoboda. Nakl. Kvasnička a Hampl v Praze, 1934). In: Kostnické jiskry, 1934, č. 40. S. 234.

¹¹⁶ ČAPEK, J. B.: *Josef Potent: Lyonští studenti*. (Přel. Vinc. Svoboda. Nakl. Kvasnička a Hampl v Praze, 1934). In: Kostnické jiskry, 1934, č. 40. S. 234.

5.1.1.2 Víra

J. B. Čapek nekritizoval v katolickém táboře pouze autory (např. J. Durycha), pozastavoval se též nad faktem, že si katolíci svá díla napadali navzájem. Za vzor jim dával evangelické autory, kteří negativní kritiku neumí ani psát, protože vše české je dobré.¹¹⁷ Přitom v roce 1932 napsal: „Kritik třeba bezohledný a dravý je lepší, než stav, kdy není kritiků.“¹¹⁸ Navíc jim radil: „Bylo by ovšem lepší, kdyby se tato kritičnost k vlastním autorům spojovala se spravedlností vůči těm, kdo stojí jinde; to velká většina katol. autorů neumí.“¹¹⁹ Na tuto myšlenku je ovšem třeba podívat se i z jiné strany. Velmi podobný komentář by totiž mohli katoličtí kritici napsat o J. B. Čapkovi. Jeho pohled na literaturu rozhodně nestranný nebyl, alespoň co se týká oblasti konfese. Stejně tak by se dalo pochybovat o tvrzení, že podle evangelíků je vše české dobré. I katoličtí autoři přece psali česky, a přesto J. B. Čapek nikdy neoplýval nadšením z jejich tvorby. Obzvláště když zpochybňovali protestantský úhel pohledu na dějiny.

Jediným katolíkem, kterého veřejně J. B. Čapek ocenil za studii *Masaryk a Pekař – O smysl českých dějin*, byl Josef Konstantin Miklík. V ní autor prezentoval svůj názor, že spor mezi J. Pekařem a T. G. Masarykem byl v podstatě dosud veřejně chápán jen jako jeden ze sporů katolíků s protestanty. Navíc vyjádřil více sympatií k názoru, který prezentoval Masaryk.¹²⁰ Dále také uznal chyby katolictví a ocenil, že na ně upozornili právě protestanté. „Masaryk neuškodil církvi více, než jsme jí uškodili my sami. Uškodili jsme jí svým paktováním s plochým a lživým libertismem, svou hříšnou leností a opovážlivým spoléháním na moc císařského ramene, nelibostí nad tím, že nám náš nepřítel dává, třebaš nevědomky, rady kupodivu vzácné a prospěšné (...).“¹²¹ Právě proto byl Miklík podle J. B. Čapka „přesvědčený a bojovný katolík (...); dovede však sejmout zakalené brýle osobní

¹¹⁷ ČAPEK, J. B.: *Co je ctí našich katolických literárních pracovníků*. In: Kostnické jiskry, 1934, Č. 41. S. 293.

¹¹⁸ ČAPEK, J. B.: *Sinclair Lewis: Muž, který znal prezidenta*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 39. S. 265.

¹¹⁹ ČAPEK, J. B.: *Co je ctí našich katolických literárních pracovníků*. In: Kostnické jiskry, 1934, Č. 41. S. 294.

¹²⁰ MIKLÍK, K.: *Masaryk a Pekař o smyslu českých dějin*. In: Spor o smysl českých dějin 1895-1938. Torst, Praha 1995. S. 673.

¹²¹ MIKLÍK, K.: *Masaryk a Pekař o smyslu českých dějin*. In: Spor o smysl českých dějin 1895-1938. Torst, Praha 1995. S. 674.

nechuti, které si nasazuje většina katolických autorů.¹²² K Pekařovi, s nímž sympatizovala většina katolíků, byl stejně kritický jako k Masarykovi.

Například k Jakubu Demlovi měl ale J. B. Čapek ještě i čistě lidské výhrady. „P. Deml má více zášti než chytrosti, jeho „pravdy“ nemají vskutku dlouhých nohou.“¹²³ J. Deml totiž podle J. B. Čapka doslova pomlouval ve své knize Otokara Březinu. *Mé svědectví o Otokaru Březinovi* je souborem názorů, poznámek a doslovných citací Březiny, které jsou doplněny Demlovým komentářem. Březina se skrže ně posmrtně negativně vyjádřil mimo jiné k autonomním snahám Slováků a k židovské otázce v Německu. Prohlásil například, že Slováci by bez Čechů nebyli ničím¹²⁴ a že mezi Čechy a židy je propast, která se nedá překlenout, protože židé nenávidí českou kulturu.¹²⁵ Navíc je označil za největší nebezpečí pro rozkvět Německa.¹²⁶ J. B. Čapek proto napsal: „Nevím, proč se P. Deml snaží tak vášnivě, aby lidem zatemnil vzpomínku na mrtvého básníka.“¹²⁷ V tomto názoru ale nebyl osamocen, podobný probřezinovský postoj zastával i František Xaver Šalda, Arne Novák, Pavel Eisner aj. Většina z těchto osobností byla totiž přesvědčena, že Deml si Březinovy výroky vymyslel a pouze se za jeho osobu schovává. Za všechny uvádím názor F. X. Šaldy: „Také se mnou vyrovnává si Deml, respektive Březina své účty.“¹²⁸ Vlastně jediný, kdo se Demla zastal potvrzením reality Březinových výroků, byl Karel Čapek. J. B. Čapek se tedy vlastně nijak nevymykal z dobového odmítnutí Demlova *Svědectví*. Proto tehdy J. B. Čapek dále napsal: „Kdybych měl povahu P. Demla, měl bych z celé jeho rozběsněné a nesmyslné knihy škodolibou radost. Cítím však hlubokou lítost, že k takovým projevům se sníží křesťanský kněz.“¹²⁹ Pravděpodobně i pod vlivem katolíků jako byl J. Deml a J. Durych, kteří se podle něj takto nekřesťansky chovali, se J. B. Čapek stále více utvrzoval v názoru, že jedině jeho církev je skutečně křesťanská a tedy i ta správná, a proto je nutné ji hájit za každou cenu a při každé možné příležitosti.

¹²² ČAPEK, J. B.: *K Masarykově filozofii českých dějin*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 10. S. 73.

¹²³ ČAPEK, J. B.: *Poznámka k článku br. Loubala o J. Demlovi*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31. S. 231.

¹²⁴ DEML, J.: *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Votobia, Olomouc 1994. S. 199.

¹²⁵ DEML, J.: *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Votobia, Olomouc 1994. S. 426.

¹²⁶ DEML, J.: *Mé svědectví o Otokaru Březinovi*. Votobia, Olomouc 1994. S. 338.

¹²⁷ ČAPEK, J. B.: *Poznámka k článku br. Loubala o J. Demlovi*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31. S. 231.

¹²⁸ ŠALDA, F. X.: *Z nové literatury o Otokarovi Březinovi*. In: Šaldův zápisník. Svazek IV. Československý spisovatel, Praha 1991. S. 31.

¹²⁹ ČAPEK, J. B.: *Poznámka k článku br. Loubala o J. Demlovi*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31. S. 231.

Ty ve svých člancích nacházel neustále. Giovanni Papini v knize *Gog* se podle něj „přichýlil k bojovnému katolictví,¹³⁰ proto „Papiniho víra svými projevy budí často nedůvěru; zdá se mnohdy, že Papini chce svým křesťanstvím spíše omračovat než přesvědčovat.“¹³¹ A to přesto, že „chce bojovat za obnovení křesťanského ducha řádu, víry, altruismu, pokory, sebezapření. Chce nejdrastičtěji ukázat, kam vede moderní sebezbožnění člověka se všemi jeho pudy a ničivými možnostmi.“¹³² V Čapkových očích byl autorem, „který mnoho vidí, ale dovede hájit určitý názor jen za cenu příkrých jednostranností.“¹³³ Na tomto Čapkově postoji je zarážející, že i když sám kritizuje autory za jejich jednostranný názor a neochotu diskutovat, dost podobně se chová on sám. Tak jako katoličtí autoři podle něj neoprávněně kritizovali protestantství, stejně tak on nekompromisně obhajuje protestantismus, jeho vnímání světa i názory.

Nejčastěji však Čapkova propagace protestantismu vycházela ze samotných knih evangelických autorů. O díle *Lidé z Drumtochty* Jana Maclarena, který ve Velké Británii působil jako kazatel svobodné církve skotské, napsal: „Je těžko rozhodnout, co silněji upoutává a jímá z Maclarenova umění: zda jeho jednotlivé postavy, (...), anebo obraz společného celku, křesťanské obce, která žije přísnými řády a ušlechtilou obětavostí věrných.“¹³⁴ Autor „je svérázný, je svůj, má jasnou pečeť vykryštalizované osobnosti,¹³⁵ „vžívá se do osudů a duší prostých, drsných, na venek okoralých skotských duší, v jejichž srdci však hoří čistý a stálý plamínek.“¹³⁶

J. B. Čapek poměrně často propagoval nákup konkrétních knih. Argumentoval tím, že jím vybrané knihy umožňovaly snadné, přesné a spolehlivé studium víry, historie i celé společnosti. *Zmatené lidstvo a protestantismus* Františka Bednáře mělo veřejnosti osvětlit práce evangelických církví, protože protestantství podle něj často

¹³⁰ ČAPEK, J. B.: *Giovanni Papini: Gog. (Z italštiny přeložila Nina Tučková. Nakl. J. R. Vilímek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 1. S. 6.

¹³¹ ČAPEK, J. B.: *Giovanni Papini: Gog. (Z italštiny přeložila Nina Tučková. Nakl. J. R. Vilímek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 1. S. 6.

¹³² ČAPEK, J. B.: *Giovanni Papini: Gog. (Z italštiny přeložila Nina Tučková. Nakl. J. R. Vilímek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 1. S. 6.

¹³³ ČAPEK, J. B.: *Giovanni Papini: Gog. (Z italštiny přeložila Nina Tučková. Nakl. J. R. Vilímek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 1. S. 6.

¹³⁴ ČAPEK, J. B.: *Jan Maclaren: Lidé z Drumtochty. Z angl. přeložil F. Žilka. Druhé vydání. (Nakl. Kalich v Praze, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19. S. 148.

¹³⁵ ČAPEK, J. B.: *Jan Maclaren: Lidé z Drumtochty. Z angl. přeložil F. Žilka. Druhé vydání. (Nakl. Kalich v Praze, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19. S. 148.

¹³⁶ ČAPEK, J. B.: *Jan Maclaren: Lidé z Drumtochty. Z angl. přeložil F. Žilka. Druhé vydání. (Nakl. Kalich v Praze, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19. S. 148.

zapomínalo, že jeho misijním cílem bylo také informovat.¹³⁷ „Bednářova knížka jistě splní svůj úkol a povzbudí tak autora a jiné pracovníky ještě k novým informačním a orientačním knihám o protestantismu se všech hledisek ideových, kulturních i praktických, aby tak svět reformační opět zdomácněl v československém prostředí.“¹³⁸ Dílo Josefa Lukla Hromádky *Cesty českých evangeliků* mělo také informační a orientační charakter knih vhodných pro soudobé evangelíky.¹³⁹ „Zásluha brožury je již v tom, že ukázala, kolik povinností čeká náš lid na poli životní praxe a naše literární pracovníky na poli teoretickém, myslitelském, teologickém, dějinně filozofickém, uměleckém, sociologickém, psychologickém, publicistickém a jiném.“¹⁴⁰ A článkem *Bible a český národ* podporuje Čapek nákup stejně pojmenovaného sborníku. „I když sborníček je dílem kusým (...), je vzácnou knížkou, která slouží rozšíření a přemýšlení všech, kdo věří, čím bible byla a čím by znovu mohla býti pro československý národ.“¹⁴¹ Výtku měl J. B. Čapek jen k jejímu názvu, lepší titul by podle něho totiž byl *Bible a československý národ*.

V článku *Reformační sborník* J. B. Čapek píše: „Poslední svazek *Reformačního sborníku* vyšel v r. 1931. Přestávka ve vydání nebyla v nejmenším zaviněna redakcí a spolupracovníky, ale nepřízní poměru a také nedosti aktivním zájmem naší veřejnosti o důležitý podnik *Reformačního sborníku*.“¹⁴² Význam knihy spočíval v tom, že se jednalo o pátý svazek díla *Práce z dějin československého života náboženského*, které pojednávalo o husitství, jednotě bratrské i reformaci, proto se snažil čtenáře upoutat. Apeloval na jejich národní i náboženské soucítění. „Dnes, kdy se naše dějiny všelijak vykládají a často lze říci falšují, je naší povinností podporovat vydávání *Reformačního sborníku* a Blahoslavovu společnost, která dílo vydává.“¹⁴³ Aby čtenáře skutečně nalákal, dodává na závěr svého článku téměř komerční reklamu: „Kdo se stane členem Blahoslavovy společnosti (roční přísp. 20 Kč),

¹³⁷ ČAPEK, J. B.: *František Bednář: Zmatené lidstvo a protestantismus*. (Vydal Svaz SČME v Praze 1934.) In: Kostnické jiskry, 1935, č. 5. S. 37.

¹³⁸ ČAPEK, J. B.: *František Bednář: Zmatené lidstvo a protestantismus*. (Vydal Svaz SČME v Praze 1934.) In: Kostnické jiskry, 1935, č. 5. S. 38.

¹³⁹ ČAPEK, J. B.: *J. L. Hromádka: Cesty českých evangeliků*. (Nakl. Kalich v Praze 1934.) In: Kostnické jiskry, 1935, č. 4. S. 28.

¹⁴⁰ ČAPEK, J. B.: *J. L. Hromádka: Cesty českých evangeliků*. (Nakl. Kalich v Praze 1934.) In: Kostnické jiskry, 1935, č. 4. S. 28.

¹⁴¹ ČAPEK, J. B.: *Bible a český národ*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 6. S. 41.

¹⁴² ČAPEK, J. B.: *Reformační sborník*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 26, s. 183.

¹⁴³ ČAPEK, J. B.: *Reformační sborník*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 26, s. 183n.

dostane každý svazek *Reformačního sborníku* zdarma a vedle toho slevu na historické publikace této společnosti.¹⁴⁴

J. B. Čapek a vůbec všichni redaktoři *Kostnických jisker* propagovali evangelictví, což je zcela pochopitelné, protože se jednalo o periodikum, které vydávali protestanti pro protestanty. Hlavním nepřítelem přitom nebyl moderní ateismus, ale katolictví. To „v jejich očích ztělesňuje všechno nábožensky „zpátečnické“ – autoritu, dogma, víru postavenou na zjeveních a zázracích, popření rozumu a lidské svobody; a samozřejmě princip „nečeský“, „protinárodní“ a „rakouský.“¹⁴⁵ Článek *Duch nakladatelství Melantricha* však vysvětluje Čapkovo literární zaujetí proti katolictví ještě i z jiného úhlu pohledu. „Měli jsme a máme všechen respekt k věrnému katolickému nakladatelství Kuncířovu i v jeho dnešní tísnivé situaci. Nemůže nám však imponovat vystupování katolických literátů v rámci Melantricha, živeném penězi drobného lidu, namnoze nekatolického.“¹⁴⁶ Z článku vyplývá, že J. B. Čapek chtěl, aby čtenářům bylo hned na první pohled jasné, které nakladatelství propaguje katolictví a které protestantství. Zejména proto, že všechna nakladatelství byla financována především čtenáři toho určitého náboženského smýšlení a přesvědčení. A podle něj stejnou povinnost měly i noviny. V otevřeném přístupu ke všem čtenářům cítil přímo mravní závazek. A protože *Kostnické jiskry* už svým názvem dávaly jasně najevo, čí myšlenky a názory zastávají, pravděpodobně měl pocit, že jeho výstupy proti katolictví se od něho více než očekávají. Tím spíš, když sám byl přesvědčen o tom, že jedině protestantismus je tím správným věroučným základem. V jeho názoru ho utvrzoval i přístup Melantrichova nakladatelství. „Vnesli do našeho literárního života tón krajně hrubý; provozují obratnou politiku i kulturní teror – podle toho, jak se jim to hodí.“¹⁴⁷ Paradoxem tohoto nakladatelství, který J. B. Čapek už vůbec nechápal, ale bylo, že zde pracovali především protestanti, a přitom vydávali hlavně katolické autory, a to včetně J. Durycha.¹⁴⁸ Čapek ovšem nebyl jediný, kdo tuto skutečnost negativně komentoval. Stejný názor totiž vyjádřil i Ferdinand Peroutka v *Přítomnosti*.¹⁴⁹

¹⁴⁴ ČAPEK, J. B.: *Reformační sborník*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 26, s. 184.

¹⁴⁵ PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: *Lidé města*, 2008, č. 3. S. 50.

¹⁴⁶ ČAPEK, J. B.: *Duch nakladatelství Melantricha*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 26-27. S. 172.

¹⁴⁷ ČAPEK, J. B.: *Duch nakladatelství Melantricha*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 26-27. S. 172.

¹⁴⁸ ČAPEK, J. B.: *Duch nakladatelství Melantricha*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 26-27. S. 172.

¹⁴⁹ ČAPEK, J. B.: *Duch nakladatelství Melantricha*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 26-27. S. 172.

Skutečně mu tak v jeho člancích šlo především o to, aby si čtenáři uvědomili význam a pravdivost protestantské komunity.

J. B. Čapek byl zaujatý nejen proti katolictví, ale nesouhlasil ani s ateismem a pohanstvím. Nelíbil se mu například ani antický způsob života. „Stálé vměšování bohů s lidskými choutkami a hněvy do bojů působí odpudivě a vzbuzují v čtenáři důvodné pochybnosti o náboženské hloubce starých Řeků.“¹⁵⁰ Jediným argumentem pro četbu antických děl protestantskými čtenáři bylo to, že Homér a jiní patří mezi klasické autory a každý vzdělaný člověk by jejich tvorbu měl znát. Svým způsobem tato výzva svědčí o Čapkově schopnosti nadhledu, když navzdory vlastnímu přesvědčení doporučoval antickou literaturu k četbě nejen evangelíkům, ale všem křesťanům. Podle cíle, který se Českobratrská církev stanovila při svém vzniku, byla totiž vzdělanost nadřazena věrouce.

Někteří antičtí autoři, jako např. Vergilius, však byli doporučováni k četbě z jiných důvodů – stali se totiž inspiračním zdrojem pro středověké reformační otce. Jedna z částí Aeneidy byla interpretována jako předzvěst Kristova narození. Čapek tyto autory charakterizoval jako „nejpříjemnější pohany.“¹⁵¹

5.1.1.3 Historie

Historie znamenala pro J. B. Čapka především ohlédnutí se do národní minulosti a poznání vlastní identity. Její studium mělo být nástrojem, skrze nějž bude možno poznat význam všeho českého a slovenského v minulosti. To opravňovalo samotnou existenci Československého státu a zdůrazňovalo i jeho budoucí význam. Všechna historická díla měla inspirovat ke studiu „národního rozvoje.“¹⁵² Čapek skrze svou interpretaci minulosti poukazoval na to, že Češi a Slováci už prošli horšími obdobími, jež ale překonali, a proto se není třeba současné krize bát, neboť i ta bude zdolána. Upozorňoval především na to, jak idea čechoslovakismu dokázala udolat i habsburskou monarchii. Proto tak vyzdvihl díla Josefa Svatopluka Machara, který je pojal jako „protihabsburský odpor.“¹⁵³ Habsburci byli podle Čapka „zajímaví

¹⁵⁰ ČAPEK, J. B.: *Homéros: Ilias. Přeložil Otmar Vaňorný. Druhé přepracované vydání. (Nakl. J. Laichter v Praze, 1934).* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 42. S. 248.

¹⁵¹ ČAPEK, J. B.: *Vergilius: Aeneis.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 46. S. 304.

¹⁵² ČAPEK, J. B.: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

¹⁵³ ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

svou krutou zchytralostí a naprostým životním cynismem.¹⁵⁴ Jejich heslem bylo: „Býti za dobře s papežem a výhodně vdávat a ženit potomstvo.“¹⁵⁵ Výtky udělil Macharovi pouze za to, že nedocenil humanistické a reformační snahy české šlechty v 16. století a shovívavě charakterizoval „barbarskou Marii Terezii, která dovršila dílo Ferdinanda I. a II.“¹⁵⁶ Protože „zhoubné a duchovně méněcenné bylo dědictví vlády Marie Terezie, za níž se národ ocitl na nejzuboženějším stupni.“¹⁵⁷ J. B. Čapek chtěl, aby si lidé uvědomili, že těžce získanou demokracii není možné při první krizi odhodit a zapomenout na ni. „Když přehlízíme s Macharem cesty habsburského rodu, jsme vděční, že tomuto rodu nejsme ničím zavázáni. Cítíme pokání za své otce, že neviděli hlouběji a nejednali důsledněji.“¹⁵⁸ Pozastavit bychom se mohli snad jen nad tím, že J. B. Čapek některé historické informace z dnešního úhlu pohledu bagatelizuje a zkresluje. Přitom sám zdůrazňoval objektivní studium. Jeho zkreslený pohled na dějiny byl však nejspíše způsoben nedostatečným časovým odstupem od kritizované doby.

Neobjektivní interpretace je patrná též z knihy Petra Boora *Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží*. „Pro nás jest spojena vzpomínka na Gustava Adolfa s trpkým vědomím a bolestným pocitem hanby, že to byl syn českých a českobratrských rodičů Valdštejn, který zabránil úplnému vítězství reformačního krále.“¹⁵⁹ V tomto článku se totiž Čapek více než k osobě nebo historickému významu Gustava Adolfa vyjadřoval k problému českého evangelictví a protireformace. Dokonce se nechal tématem vyprovokovat k ahistorické spekulaci, která spočívala v úvaze, že je škoda, že se tento král nedostal až do Vídně, kde by tehdy porazil císaře. Jen tak by podle něj nastala Bílá hora a nepokračovala rekatolizace.¹⁶⁰ Jako pozitivní hodnotil fakt, že když Gustav Adolf získal německé území, alespoň „pohřbil na věky sen

¹⁵⁴ ČAPEK, J. B.: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

¹⁵⁵ ČAPEK, J. B.: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

¹⁵⁶ ČAPEK, J. B.: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

¹⁵⁷ ČAPEK, J. B.: *Frant. Martin Pelcl: Paměti.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 5. S. 37.

¹⁵⁸ ČAPEK, J. B.: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16. S. 122.

¹⁵⁹ ČAPEK, J. B.: Petr Boor: *Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží. 1632-1932. (Tranoscius, Lipt. Sv. Mikuláš.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 46. S. 299.

¹⁶⁰ ČAPEK, J. B.: Petr Boor: *Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží. 1632-1932. (Tranoscius, Lipt. Sv. Mikuláš.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 46. S. 299.

Habsburků o evropském katolickém císařství.¹⁶¹ A také pomohl Slovensku a českobratrským exulantům,¹⁶² přitom Slovensko tehdy bylo ještě součástí Uherského království. Ani o Albrechtovi z Valdštejna nepíše jako o katolíkově, kterým se stal z důvodu zisku lepšího postavení u dvora i lepšího životního stylu, ale stále jako o synovi českobratrských rodičů.

Věren svému ideovému založení hodnotil J. B. Čapek v české národní historii nejvýše období husitství a reformace, protože „každý národ je celou svou minulostí spjat s vývojem světových náboženství a kultur.“¹⁶³ Za první světové války bylo navíc o Husovi zakázáno psát, protože v Rusku existovaly Husovy legie.¹⁶⁴ Proto tomuto období věnoval ve svých člancích tolik místa. Husitství obdivoval hlavně kvůli jeho „demokratickým tendencím,“¹⁶⁵ které v něm objevil. Na české reformaci se mu zase nejvíce zamlouvalo uskutečňování „sklonu republikánského.“¹⁶⁶ V článku věnovanému knize *Husitství a cizina* Františka Michálka Bartoše srovnával Husa s Viklešem a vůbec celou tehdejší českou společnost se společností ve Francii a Nizozemí.¹⁶⁷ Ocenil ji ovšem především proto, že věřil, že „Bartošova kniha jistě znovu posílí zájem o husitství a mnohé její průhledy budou účinným protikladem konzervativních názorů, které dnes se uplatňují.“¹⁶⁸ O čtyři roky později vyšla ještě jedna Bartošova kniha *O Husa a o Husovi*, kde se podle Čapkova názoru „polemicky Bartoš vyrovnává s katolickými názory na Husa a také s pojetím Rádlovým.“¹⁶⁹ J. B. Čapek pozitivně ohodnotil nejen počáteční kapitoly. „První kapitoly jsou rázu obecnějšího a měly by být čteny při oslavách Husových, což by přineslo více užitku, než mnohé „slavnostní“ řeči, často velmi prázdné a frázovitě.“¹⁷⁰ Kladně se vyjadřuje rovněž k celé knize. „Jde tedy o knížku, která v stručné formě mnoho přináší, a proto

¹⁶¹ ČAPEK, J. B.: *Petr Boor: Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží. 1632-1932. (Tranoscius, Lipt. Sv. Mikuláš.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 46. S. 299.

¹⁶² ČAPEK, J. B.: *Petr Boor: Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží. 1632-1932. (Tranoscius, Lipt. Sv. Mikuláš.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 46. S. 299.

¹⁶³ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁶⁴ ČAPEK, J. B.: *Dvojí oslava před dvaceti lety.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 27-28. S. 189n.

¹⁶⁵ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: Husitství a cizina. (Naklad. Čin, Praha, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 38. S. 272.

¹⁶⁶ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: Husitství a cizina. (Naklad. Čin, Praha, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 38. S. 272.

¹⁶⁷ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: Husitství a cizina. (Naklad. Čin, Praha, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 38. S. 272.

¹⁶⁸ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: Husitství a cizina. (Naklad. Čin, Praha, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 38. S. 272.

¹⁶⁹ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: O Husa a o Husovi.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 27-28. S. 194.

¹⁷⁰ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: O Husa a o Husovi.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 27-28. S. 193.

zasluhuje rozšíření.¹⁷¹ Je ovšem nutné uvědomit si, že F. M. Bartoš byl chápán jako oficiální mluvčí protestantské historiografie. Jeho díla tak byla záměrně tendenční. Obhajoval husity a dějiny celkově popisoval jen jako součást boje o pokrok.¹⁷²

Na historii se J. B. Čapek díval i z pohledu umění. Univerzálním slohem pro něj byla gotika, „z gotiky rostla reformace, z gotiky čerpá podnes myšlenkově, umělecky i jinak katolicism.“¹⁷³ Naopak nejvíce opovrhoval barokem, přestože působilo silně esteticky. „Mravní, čistě lidský, universálně duchovní kořen rezervovaného vztahu k naší době barokní je v tom, že tato doba nevyvážila hodnot, které zničila...“¹⁷⁴ Právě na vztahu československé společnosti k baroku se nemohl shodnout s Emanuelem Rádlem. Ten totiž tvrdil, že „český záporný vztah k baroku“ je „provinciální českou xenofobií.“¹⁷⁵ J. B. Čapek se ale domníval, že „národní kultura není jen mechanickým skladem všech vlivů, které národ náhodně nebo v důsledku mocenských přesunů zasáhly. Skutečně duchovně živá národní kultura je tvořena aktivním úsilím lidu, není mechanickým skladem, ale organizovaným dílem.“¹⁷⁶ Proto si vážil především umění, které podporovali a oceňovali prostí lidé. A ti podle něj k baroku takový vztah neměli, protože bylo v jejich očích nezpochybnitelně spojeno s protireformací a katolickým útlakem.¹⁷⁷ E. Rádl ale nebyl jediný, kdo Čapkovi výrazně oponoval v názorech na protestantské baroko. O jeho existenci byl přesvědčen kromě J. Pekaře také Václav Černý: „Vznikl u nás naprosto falešný trend ztotožňovat naše baroko s tzv. jesuitanstylem a pojímat je jako duchovní úkaz výlučně katolický a bojovně protireformační. Naše oficiální literární věda a vědička, zahnížděná pevně v citově nenávislných představách o době „temna“ a totálním zatemnění veškerého češství po Bílé hoře, negovala rehabilitaci baroka přímo slepecky, Jana B. Čapka myšlenka Komenského baroka přímo infantilně strašila v jeho počestně masarykovských a českobratrských snech, ze samé pýchy na svoje „nejpokrokovější“ tradice a s pomocí příslušné dávky lenosti a nevědomostí jsme se šinuli do dokonalého vědeckého antikvarismu.“¹⁷⁸

¹⁷¹ ČAPEK, J. B.: *F. M. Bartoš: O Husa a o Husovi*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 27-28. S. 193.

¹⁷² PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: *Lidé města*, 2008, č. 3. S. 63n.

¹⁷³ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁷⁴ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁷⁵ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁷⁶ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁷⁷ ČAPEK, J. B.: *Jaký je správný vztah k protireformaci*. In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 21. S. 147.

¹⁷⁸ ČERNÝ, V.: *Paměti*. Sixty-Eight Publishers, Toronto 1982. S. 239.

K protireformaci se Čapek rovněž vyjadřoval poměrně často. V recenzi knihy *Sobrané spisy* Juraje Janošky poznamenal, „články Janoškovy jsou výraznými a trvalými dokumenty dlouhé doby utrpení a pronásledování, ale také statečnosti a víry, která stála pevně i tehdy, když se zdálo drtivě, že je vše naprosto ztraceno.“¹⁷⁹ Proto nabádal, že studium této knihy je téměř povinné pro všechny evangelické bohoslovce, kteří by se jejím prostřednictvím kvalitně seznámili s církevním vývojem.¹⁸⁰ Stejně prospěšné by podle něj bylo i studium díla *Cesty českých evangelíků*. Její autor Josef Lukl Hromádka se totiž ve třetí kapitole „vrací do historie, kterou správně chápe jako nedožítý předpoklad a zdroj dnešní doby, s nímž musí počítat každý a zvláště ten, kdo chce přítomnou dobu změnit.“¹⁸¹ A právě o to Čapkovi šlo. Historie měla upozorňovat na chyby a pomáhat příštím generacím se jich vyvarovat.

Čapek se nezajímal jen o českou, respektive československou historii, ale o historický vývoj v celé Evropě. Je však nutné podotknout, že dějiny pozoroval především z hlediska církevního vývoje. Snažil se objevit, v jaké době protestantismus skutečně začal, kde a jak získal na síle. Právě toto studium mu mělo pomoci v oslabení katolictví. V reakci na dílo *Charaktery reformace* Hilarieho Belloci poznamenal: „Belloc se snaží dokázat, že doba reformačního vítězství v Anglii nebyla dobou rozkvětu, ale úpadku, že klesla populace atd. Snadno se ovšem útočí Bellocovi na Jindřicha VIII., nezamyslí se však nad tím, že jeho hříchy nevadily papežovi, dokud byl katolíkem.“¹⁸² Největším problémem v jeho očích bylo to, „že reakční římstí spisovatelé dovedou psát moderněji a účinněji než autoři evangeličtí.“¹⁸³ A právě tomu chtěl zabránit. Snažil se podporovat československé evangelické spisovatele beletristických i odborných knih. Snažil se zpopularizovat pohledy a názory evangelíků nejen na dějiny a víru, ale i na literaturu a společnost celkově.

¹⁷⁹ ČAPEK, J. B.: *Dr. Juraj Janoška: Sobrané spisy. (Spolok Tranoscius v Liptavském sv. Mikuláši.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 1. S. 5.

¹⁸⁰ ČAPEK, J. B.: *Dr. Juraj Janoška: Sobrané spisy. (Spolok Tranoscius v Liptavském sv. Mikuláši.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 1. S. 5.

¹⁸¹ ČAPEK, J. B.: *J. L. Hromádka: Cesty českých evangelíků. (Nakl. Kalich v Praze 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 4. S. 28.

¹⁸² ČAPEK, J. B.: *Nový útok na anglickou reformaci.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 40. S. 249.

¹⁸³ ČAPEK, J. B.: *Nový útok na anglickou reformaci.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 40. S. 249.

5.1.1.4 Moderní literatura

J. B. Čapek neměl rád moderní literaturu, obzvláště pak moderní básníky. Jejich tvorba mu přišla neučesaná, laciná a vulgární. Měl pocit, že právě kvůli autorům, kteří navazovali na předválečnou modernu a anarchistickou literaturu (Stanislav Kostka Neumann, Fráňa Šrámek) či kteří byli součástí mladé generace hlásící se k proletářskému umění a revolučním ideálům (Marie Majerová), se pocit dobové krize u čtenářů ještě umocňoval. Čapek bojoval proti čtení knih, jež vyjadřovaly smutek z tíhy současného světa a života (díla Konstantina Biebla) a jež opovrhovaly soudobou společností i soudobým životním stylem. V roce 1933 k tomu poznamenal: „Dnes, když taková část společnosti trpí bídou fyzickou a všichni bídou duchovní – přicházejte spisovatelé a házejte bláto do očí a do myslí. Nejste vinni sami, ale i ti mnozí, kdo vám k těmto výkonům tleskají.“¹⁸⁴ Proto ve svých článcích názory takových autorů odmítal. Avšak určit přesně, o které autory se jedná, není možné, protože J. B. Čapek v žádném z článků ze zkoumaných let (1931-1936) nikoho explicitně nejmenuje. Lze si to pouze domyslet podle konkrétních děl, která rozebírá a zařazuje je do jím kritizovaného kontextu jen minimálně. Například o Konstantinu Bieblovi se vyjadřoval jako o autorovi, jehož díla „jsou přeplněna nicotnými hříčkami. (...) Tak i nejnovější sbírka Bieblova není činem, který by bylo možno uvítat.“¹⁸⁵ Ocenil pouze dvě jeho díla, *Cestu k lidem* a *Zlom*. Sbírkou *Nebe, peklo, ráj* je podle něj přesně „svědčící dostatečně o krizi módní poetiky.“¹⁸⁶ Na podporu svého postoje proti moderně použil i názory Georga Bernanose. „Bernanos přísně odmítá dekadentní básníky různých odstínů, kteří se hlásí s oblibou ke katolictví a bývali do něho i ochotně přijímáni. Bernanos bičuje svým slovem tyto „energované, třicetileté uličníky“, kteří „rozdělují svůj život mezi cizoložství a zpovědnici.“ Tato silná slova podle J. B. Čapka svědčila o regenerační síle v dnešním katolictví,¹⁸⁷ protože G. Bernanos sám patřil mezi katolíky. Právě proto Čapek použil jeho myšlenky. Citovanými pasážemi chtěl totiž dokázat, že jeho negativní vztah k modernímu umění tohoto typu není ovlivněn jeho protestantismem,

¹⁸⁴ ČAPEK, J. B.: *Louis Ferdinand Céline: Cesta do hlubin*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 27-28. S. 202.

¹⁸⁵ ČAPEK, J. B.: *Konstantin Biebl: Nebe, peklo, ráj*. – (Nakl. Sfinx, Praha 1931.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16. S. 124.

¹⁸⁶ ČAPEK, J. B.: *Konstantin Biebl: Nebe, peklo, ráj*. – (Nakl. Sfinx, Praha 1931.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16. S. 124.

¹⁸⁷ ČAPEK, J. B.: *Georges Bernanos*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16. S. 124.

ale spíše etickým a estetickým cítěním, které je u většiny lidí stejné bez ohledu na vyznání i národní příslušnost. Čapek také litoval, že v českém prostředí není dostatečné množství žen literátek, protože ty by zcela jistě psaly v souladu s obecnými etickými i estetickými pravidly.¹⁸⁸

Jak bylo patrné už v předchozích kapitolách předkládané práce, J. B. Čapek se ve svých literárních kritikách neomezil jen na českou literaturu. Správně si uvědomoval, že i světoví autoři pomáhají vytvářet a formovat názory čtenářů na českou literaturu a literaturu vůbec. Navíc v každé národní literatuře spatřoval pojítka k jiným státům, tedy i k českému prostředí. Děj i povaha knihy *Občánku a co teď?* německého autora Hanse Fallady byly sice „typické pro poměry v poválečném Německu, zvláště v nedávné době, kdy z všeobecné tísně počal vyrůstat nástup hitlerovců,¹⁸⁹ přesto z ní však bylo podle Čapka možno vyčíst obraz poválečné situace i v jiných zemích, především u nás. Konkrétně se jednalo o sociální rozeštvanost a rozklad, vzájemný boj jednotlivých společenských tříd a politických stran.¹⁹⁰ J. B. Čapek souhlasil s autorovým tvrzením, že je potřeba vykreslit reálný svět ve střízlivé a nenáročné literatuře. Dílo podle něj skutečně bylo „drásavým výkřikem k dnešní společnosti, aby se vzpamatovala,¹⁹¹ protože v ní „vystupuje (...) společnost, v níž byl zapřen duch boží.“¹⁹² Dílo tak dokazovalo německým, stejně jako českým čtenářům, že „je nezbytně třeba změny.“¹⁹³

I český spisovatel Miloslav Nohejl ve svém díle *Deset let nerozhoduje* popisuje podle Čapka tehdejší současnost jako dobu plnou anarchie. Postavy jeho románů byly podle něj stejně prázdné jako skuteční lidé a stejně takový byl život ve městě, byl jen plný živoření. Význam jeho románu spočíval podle Čapka v tom, že „demaskuje a ukazuje skutečnou bídu.“¹⁹⁴ V roce 1932 upozornil na tehdejší špatné poměry i „propagátor anarchismu“¹⁹⁵ Stanislav Kostka Neumann dílem *Monogamie*. Obdiv J. B. Čapka si však nezískal z více důvodů. Jednak se v knize tvářil vědecky, ale neměl na problémy jasné názory, a navíc nesouhlasil

¹⁸⁸ ČAPEK, J. B.: *Dvě ženské sbírky lyrické*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 36. S. 241.

¹⁸⁹ ČAPEK, J. B.: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 25. S. 186.

¹⁹⁰ ČAPEK, J. B.: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 25. S. 186.

¹⁹¹ ČAPEK, J. B.: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 25. S. 186.

¹⁹² ČAPEK, J. B.: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 25. S. 186.

¹⁹³ ČAPEK, J. B.: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 25. S. 186.

¹⁹⁴ ČAPEK, J. B.: *Miloslav Nohejl: Deset let nerozhoduje. (F. Topič, Praha 1932.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 15. S. 115.

¹⁹⁵ ČAPEK, J. B.: *St. K. Neumann: Monogamie*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 48. S. 313.

se stanovisky T. G. Masaryka, který se ve svých vědeckých pracích tomuto problému také věnoval.¹⁹⁶ „Neumann vždy chtěl slout odvážným; svou nejnovější knížkou jistě projevil odvalu skoro úžasnou – vystoupit jako reformátor a kritik povolanych a svědomitých pracovníků a myslitelů, bez předchozí revize své destruktivní činnosti.“¹⁹⁷ Čapek mu proto radil: „Pokud Neumann útočí na pokrytectví měšťácké společenské konvence (...), má zcela pravdu; ale chce-li místo ní nastolit něco lepšího, měl by se obrátit především do tábora svých tzv. komunistických literárních přívrženců a jednou jim názorně vyložit, že anarchistická a socialistická morálka jsou dvě velmi rozdílné věci. Měl by to udělat tím spíše, že ve své literární produkci sám tyto dva zcela protichůdné směry směšoval a ztotožňoval.“¹⁹⁸

O to více pak Čapek ocenil těch několik málo výjimek, které podle něj tvořily opravdové umění. „V době moderního zprostitutovaného veršování, ať smyslového ať tendenčního, jsou Rilky *Elegie* tichým vladařským gestem, které opravdové posluchače učí náležitě úctě k umění a všechny nepovolané sudíky odkazuje do jejich mezí.“¹⁹⁹ Výjimku mezi českými moderními básníky tvořil Viktor Dyk. „Dyka vždy určitá mužná a statečná síla oddělovala od prohnilých třtin dekadentních, které se shýbaly a lámaly pod nejslabším vánkem. (...) Bylo možno s mnohým u Dyka nesouhlasit (jeho názor na reformaci), ale sluší se uctít básníka, který nemálo vykonal pro český verš, (...) a nebyl beztvárnou všehochutí jako mnoho jiných.“²⁰⁰ J. B. Čapek tvrdil, že Dykovou nejvyšší hodnotou byl jeho přehnaný nacionalismus, a právě proto nebyl u čtenářů příliš populární.²⁰¹

Avšak jediným básníkem, kterého skutečně obdivoval, byl O. Březina.²⁰² Nazýval jej „Mistrem Březinou.“²⁰³

¹⁹⁶ ČAPEK, J. B.: *St. K. Neumann: Monogamie*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 48. S. 313.

¹⁹⁷ ČAPEK, J. B.: *St. K. Neumann: Monogamie*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 48. S. 313.

¹⁹⁸ ČAPEK, J. B.: *St. K. Neumann: Monogamie*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 48. S. 313.

¹⁹⁹ ČAPEK, J. B.: *Rainer Maria Rilke: Elegie z Duina (Přeložil Pavel Esner. – Vydal 1930 Jan V Pojer v Brně, v edici Atlantis.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 12. S. 93.

²⁰⁰ ČAPEK, J. B.: *Zemřel Viktor Dyk*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 21. S. 163.

²⁰¹ ČAPEK, J. B.: *Zemřel Viktor Dyk*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 21. S. 163.

²⁰² ČAPEK, J. B.: *Rainer Maria Rilke: Elegie z Duina (Přeložil Pavel Esner. – Vydal 1930 Jan V Pojer v Brně, v edici Atlantis.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 12. S. 93.

²⁰³ ČAPEK, J. B.: *Poznámka k článku br. Loubala o J. Demlovi*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31. S. 231.

5.1.2 Československé vztahy

Idea čechoslovakismu byla klíčovou pro Čapkovo pojetí vývoje a rozvoje evangelické literatury, umění a soužití vůbec. „Snažím se poctivě vidět všechny otázky z hlediska celku. Jde mi o vítězství ideje, která dává v historickém vývoji smysl životu českému i slovenskému. Tomu ovšem neporozumí ten, kdo vidí mermomocí český a slovenský vývoj jako dva disparátní světy a nikoli jako doplňující celek, v němž obě části mají základní hodnotu,“²⁰⁴ poznamenal J. B. Čapek ve své reakci na dopis jednoho ze čtenářů *Kostnických jisker*. Dále poznamenal: „Je také třeba, abychom všichni více uvažovali o celkovém našem problému a úkolu před Evropou, před dějinami, před věčností,“²⁰⁵ Čapkovým cílem ve třicátých letech bylo obnovení sblížení Čechů a Slováků, jejichž charaktery, chápání světa i vidění své vlastní budoucnosti se kvůli dobovým krizím rozdělily na dvě zcela odlišná pojetí a zavínily tak další krizi. Proto ve svých článcích kritizoval všechny osobnosti české, slovenské i světové, které vyjadřovaly svůj nesouhlas s čechoslovakismem a nevěřily, že existuje jeden národ v jednom státě. Propagoval československou spolupráci, protože věřil, že jen tak se může národní literatura pozvednout a obohatit. Uvědomoval si, že na Slovensku působí více evangelických autorů, proto jeho cílem bylo obnovení česko-slovenského literárního kontinua, a tak, v ideálním případě, srovnání počtů českých a slovenských autorů.²⁰⁶

Čapek bojoval proti všem, kdo se snažili společný vývoj rozdělit, protože se nechali ovlivnit separačními snahami některých slovenských politiků (mezi ně patřil např. Andrej Hlinka, Jozef Tiso, Martin Rázus aj.) a tvrdili, stejně jako Valerij S. Vilinský ve své knize reportážního charakteru *Rus se dívá na ČSR*, že Češi nerozumějí slovenštině a vnucují Slovákům české tradice na úkor jejich vlastních. Čapkovi na Vilinském vadilo následující: „Vilinského (...) zajímají více hluční politikové luďáci než skutečné srdce Slovenska.“²⁰⁷ Navíc kritizoval, že přičítal „Čechům takové bláhové plány (asimilaci Slováků – což je nesmysl, ježto vlastní krev se neasimiluje, a asimilaci Němců, což je také absurdní).“²⁰⁸ Navzdory tomu byl Čapek ochoten akceptovat oprávněnost některých stížností zaznívajících

²⁰⁴ ČAPEK, J. B.: *Reakce na rozhořčený dopis*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 27. S. 211.

²⁰⁵ ČAPEK, J. B.: *Reakce na rozhořčený dopis*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 27. S. 211.

²⁰⁶ PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: *Lidé města*, 2008, č. 3. S. 70.

²⁰⁷ ČAPEK, J. B.: *Valerij S. Vilinskij: Rus se dívá na ČSR*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 14. S. 106.

²⁰⁸ ČAPEK, J. B.: *Valerij S. Vilinskij: Rus se dívá na ČSR*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 14. S. 106.

ze Slovenska. „Víme, že (...) hospodářské stížnosti o odstrkování Slovenska jsou pravdivé, ale to (...) neopravňuje k takovým projevům proti československé jednotě.“²⁰⁹

Podle J. B. Čapka si Češi se Slováky vždy pomáhali, především pak v těch nejhrošších dobách. Spojujícím prvem nebyl tedy jen Jan Hus,²¹⁰ J. A Komenský, ale i obě národní obrození, české i slovenské. „Češi pomáhali slovanské vědomí šířit – mají nyní pro důsledky tohoto vědomí trpět?“²¹¹ Proto je pro J. B. Čapka absurdní, aby Slováci žádali pomoc od Sovětského svazu, protože podle něj měli největší záštitu a ochranu čekat od Čechů. Uznává ovšem, že „některé rysy spojují Slovensko s evropským východem,²¹² a proto nebylo divu, že někteří očekávali pomoc právě z této strany. Ovšem tento „štúrovský panslavismus,²¹³ který Slováci ve třicátých letech prosazovali stále urputněji, byl podle něj absolutně nevhodný a nelogický. „Je to panslavism jiný než Kollárův, který dovedl zcela dobře spojit lásku k všem Slovanům s vřelým přesvědčením československým. Štúrovský panslavism zná však vlastně prakticky dva národy; Rusko jako obrovskou záštitu, jako mesiánskou naději, jako slávu budoucnosti – a Slovensko jako kolébku, ohnisko a centrum všech Slovanů, tedy jako slávu minulosti.“²¹⁴ Podle J. B. Čapka byla slovenská iluze, že Rusko spasí svět, zcela nesmyslná. Byla to „orientální fantazie, nehodná svobodných lidí.“²¹⁵ Čapek se totiž domníval, že „Rusko samo pomoci potřebovalo a potřebuje,²¹⁶ protože „jeho vývoj byl staletími zpožděn.“²¹⁷

Podle J. B. Čapka byla jednota Čechů a Slováků duchovním faktem.²¹⁸ „Politické síly nás tisíce let dělily a jen reformace nás spojila.“²¹⁹ Věřil, že Češi se Slováky se sejdou „nikoli jen státně, oficiálně apod., ale vnitřně a nábožensky; že právě oživený duch křesťanský a reformační to budou, které sjednotí Slováky a Čechy.“²²⁰ Tehdejší autonomní snahy nechápal jako čistě politický tlak, ale jako

²⁰⁹ ČAPEK, J. B.: *Martin Rázus: Argumenty. Hovory se synem i s tebou*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 37. S. 249.

²¹⁰ ČAPEK, J. B.: *Duchovní rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 8. S. 58.

²¹¹ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 160.

²¹² ČAPEK, J. B.: *Slováci a my*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 48. S. 350.

²¹³ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 159.

²¹⁴ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 159.

²¹⁵ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 160.

²¹⁶ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 160.

²¹⁷ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21. S. 160.

²¹⁸ ČAPEK, J. B.: *Slovensko a křesťanství*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 7. S. 56.

²¹⁹ ČAPEK, J. B.: *Slovensko a křesťanství*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 7. S. 57.

²²⁰ ČAPEK, J. B.: *Slovensko a křesťanství*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 7. S. 57.

výmysl katolických Slováků. „Autonomie je v zásadě jen církevní tah proti českoslovenství jako plodu reformace,²²¹ protože „pravé slovenství není naprosto v rozporu s českoslovenstvím, ale (...) jest jeho organickou částí.“²²² Věřil tomu, že protestantismus v podání Českobratrské evangelické církve dokáže Československo skutečně stmelit. „Víra nás sjednotila kdysi, víra nás sjednotí opět.“²²³

5.1.2.1 Tomáš Garrigue Masaryk

T. G. Masaryk byl jedním ze symbolů první republiky, na které J. B. Čapek upozorňoval a snažil se, aby nezakly, ale aby jejich vliv zůstal v patrnosti u všech občanů Československé republiky. A protože takový vliv zase neměl, snažil se na to upozornit alespoň čtenáře *Kostnických jisker*. T. G. Masaryk se stal symbolem jistoty, demokratického systému i duchovní síly jako takové. Právě on vymyslel ideu čechoslovakismu. A J. B. Čapek bezesporu patřil k jeho velkým zastáncům a obdivovatelům. Spojovala je nejen láska k vlasti, tedy k Československé republice, demokracii a této ideji, ale také protestantismus. „Čapek byl v pravdě masarykovec, což znamená, že vyznával ideu svobodných národů jako předpoklad společenství svobodného světa, kde se prolíná stejně osa Sever – Jih, jako Západ – Východ a kde právě malé národy mohou sehrát svou velikou sjednocující roli.“²²⁴ Navíc jako všichni správní českoslovenští protestanti byl přesvědčen, že jeho povinností je názorově se orientovat podle něj.²²⁵ T. G. Masaryk totiž přispěl minimálně svou formální autoritou k rozkvětu evangelických církví.²²⁶

Ve třicátých letech se o T. G. Masarykovi poměrně dost psalo. Vycházely knihy, které se věnovaly jeho dětství, studiím, názorům, politické činnosti, ale začaly se objevovat i kritické články k jeho osobě. J. B. Čapek pochopitelně nemohl zůstat stranou tohoto dění. Alespoň zmínka o Masarykovi byla součástí téměř všech Čapkových článků, které se zabývaly filozofií, politikou, protestantismem

²²¹ ČAPEK, J. B.: *Vystoupení slovenských autonomistů v Praze*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 2. S. 12.

²²² ČAPEK, J. B.: *In memoriam profesora Pavla Bujnáka*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 46. S. 310.

²²³ ČAPEK, J. B.: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: *Kostnické jiskry*, 1932, č. 21. S. 160.

²²⁴ HAVLÍČEK, E. J.: *J. B. Čapek – jak jsem ho viděl a vidím*. In: J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903–2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. S. 101.

²²⁵ PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: *Lidé města*, 2008, č. 3. S. 50.

²²⁶ PUTNA, M. C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: *Lidé města*, 2008, č. 3. S. 55.

nebo historií. V roce 1935, tedy v roce, kdy T. G. Masaryk slavil 85. narozeniny, bylo dokonce téměř celé číslo 9 jen o něm. V *Kostnických jiskrách* můžeme tak číst, že „Masaryk i de Traz vidí nejvyšší úkol v účinném humanismu, spirituálně prosvěceném, národně typickém i všelidsky důsažném,²²⁷ že mystickou duchovnost Ženevy chápal a inicioval nejen Komenský, ale i Masaryk,²²⁸ že funkční filozofii požadoval už Masaryk²²⁹ nebo že George Bernard Shaw „jest jeden z mála dnešních duchů zdravých – to ho přibližuje k T. G. Masarykovi.“²³⁰ Ve většině případů se však jednalo o pasáže, které se na první pohled do zbytku článku vůbec nehodily a skutečně jen vyjadřovaly bezmezný obdiv k T. G. Masarykovi.

Masarykovy projevy byly pro J. B. Čapka „plné duchovní síly,²³¹ přestože Masarykův přestup od katolictví k evangelictví byl spíše jen formálního charakteru, protože nechtěl zůstat zcela bez víry.²³² Čapek přesto u každého z jeho projevů dokázal vysledovat „prezidentovu pozornou přípravu pro dané téma, jeho obzíravou znalost a kritické zvládnutí látky a jeho tvůrčí a pravidelně zdárné úsilí, aby k dané otázce něco skutečného pomáhajícího řekl.“²³³

Každý, kdo si dovilil Masaryka nějak kritizovat, se tak setkal s Čapkovým negativním hodnocením. J. L. Hromádkovi vyčetl, že „Masaryka nazval skeptikem, což není možno.“²³⁴ Opakovaně dokonce osočil časopis *Volná myšlenka* za špatnou interpretaci Masarykova názoru na náboženství, čímž se podle něj pouze snažil zpochybnit Masarykovu roli a jeho význam.²³⁵ *Volná myšlenka* se totiž snažila dokázat a přesvědčit své čtenáře, že T. G. Masaryk není evangelík, ale ateista.²³⁶ Naopak pochválil knihu *T. G. Masaryk a technika*, protože: „Knižka tvoří nový

²²⁷ ČAPEK, J. B.: *Duch Ženevy. Robert de Traz: L'esprit de Genève*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 4. S. 28.

²²⁸ ČAPEK, J. B.: *Duch Ženevy. Robert de Traz: L'esprit de Genève*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 4. S. 28.

²²⁹ ČAPEK, J. B.: *Emanuel Rádl: Dějiny filozofie I. Starověk a středověk*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 1. S. 5.

²³⁰ ČAPEK, J. B.: *Jubileum G. B. Shawa*. In: *Kostnické jiskry*, 1931, č. 30-31. S. 232.

²³¹ ČAPEK, J. B.: *T. G. Masaryk: Cesta demokracie*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 30-31. S. 218.

²³² ŠMÍD, M.: *Masarykův vztah ke Katolické moderně*. In: *Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století. Centrum pro studium demokracie a kultury*, Brno 2006. S. 86.

²³³ ČAPEK, J. B.: *T. G. Masaryk: Cesta demokracie*. In: *Kostnické jiskry*, 1933, č. 30-31. S. 218.

²³⁴ ČAPEK, J. B.: *J. L. Hromádka: Cesty českých evangeliků. (Nakl. Kalich v Praze 1934.)* In: *Kostnické jiskry*, 1935, č. 4. S. 28.

²³⁵ ČAPEK, J. B.: *Jak Volná myšlenka vykládá Masaryka*. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 28-29. S. 178.

²³⁶ ČAPEK, J. B.: *Volná myšlenka a Masaryk*. In: *Kostnické jiskry*, 1936, č. 33-34. S. 207.

cenný příspěvek k velkému životnímu tématu – k Masarykovu tvořivému universalismu, přesněji k universálnímu synergismu.²³⁷

Nejzřetelnější je vztah k T. G. Masarykovi z literární kritiky J. B. Čapka na knihu *Hovory s T. G. Masarykem. II. život a práce* od Karla Čapka. „Psátí referát o Masarykových *Hovorech* není snadno a může brzy překročit meze náležité piety a diskrétnosti. Zde nejlépe říci: Vezměte a čtěte.“²³⁸ Jak je vidět z úryvku, Masarykova osobnost, názory i jeho práce byla pro J. B. Čapka nezpochybnitelná. Masaryk byl ideál, jaký nebylo možno kritizovat, a pro J. B. Čapka v roli literárního kritika bylo obtížné už jen samotnou knihu o něm veřejně rozebírat, natož vynášet nad ní nějaké soudy. Jediným možným řešením se tak zdálo nechat čtenáře, aby si sám uvědomil význam T. G. Masaryka.

²³⁷ ČAPEK, J. B.: *T. G. Masaryk a technika. (Vydaly Zprávy veřejné služby technické.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 23. S. 163.

²³⁸ ČAPEK, J. B.: *K. Č.: Hovory s T. G. Masarykem. II. život a práce. (Čin – Aventinum, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19. S. 148.

6. Závěr

Cílem předkládané práce bylo zjištění specifických prvků kritického myšlení Jana Blahoslava Čapka v článcích, které publikoval v *Kostnických jiskrách* v letech 1931 až 1936. Protože výrazným Čapkovým stylem bylo prolínání témat a hledání vzájemných souvislostí mezi uměním, náboženstvím, etickými hodnotami a jejich projevy a interakcemi v rámci celé společnosti, nebylo možné vyčlenit z textů jen ty, které se týkaly výhradně literární kritiky, nebo alespoň literatury obecně. Zabývat se uměním bez přesahu do víry pro něj nebylo akceptovatelné. Tu totiž chápal jako niterné a intenzivní prožívání, které ho zavazovalo k odpovědnosti vůči evangelickým čtenářům. Jako každý věřící člověk byl totiž přesvědčen, že právě jeho náboženské smýšlení (tedy protestantismus) je tím správným věroučným základem. Proto jsou pro jeho texty typické pasáže s negativním hodnocením katolických autorů, kteří podle něj překrucovali náboženskou pravdu, a tím ukřivdili evangelictví, a pasáže, v nichž se zastával protestantské víry, jejího stylu umění i jejího pohledu na dějiny. Největším nepřítelem pro něj nebyl moderní ateismus, ale právě katolictví, protože v sobě ztělesňovalo zastaralost, zpátečnictví, nečeskost a protistátnost.

Všechny Čapkovy články jsou emočně podbarveny a v každém z nich vyjadřoval svůj názor na daný problém. Z tohoto důvodu je každý jeho text svým způsobem jiný, originální. Pouze v literárních kritikách je možno vymezit styčné body, které se poměrně často, ne však pravidelně, ve strukturách článků opakují. Součástí recenze konkrétního díla bylo několik informací o životě dotyčného spisovatele a jeho dosavadní tvorbě, jež byla často omezena jen na informaci o jeho posledním vydaném díle. Nechyběl zde popis autorova stylu a především stručný obsah recenzovaného díla a zdůraznění jeho hlavní myšlenky. Čapek se zajímal rovněž o nový přístup autora a rovněž o jeho přínos soudobé literatuře. Dílo ocenil jen tehdy, když v něm byl schopen rozpoznat vlastní autorův názor. Pokud se jednalo o zahraniční titul, zabýval se J. B. Čapek v recenzích rovněž kvalitou překladu.

Čapkovou publicistickou tvorbou se prolínal apel na evangelické autory, aby byli více aktivní v tvorbě beletristických textů. Pouze tímto způsobem se podle něj mohly zaplnit citelné mezery v evangelické literatuře a kultuře. Svými texty se snažil zpopularizovat pohledy a názory evangelíků nejen na dějiny a víru, ale i na literaturu a společnost celkově. Vyzýval evangelické čtenáře, aby se více vzdělávali a dále

rozvíjeli své vědomosti. Jen takto totiž podle něj mohli protestanti dokázat vzdorovat budoucímu tlaku příslušníků katolické církve a později jim dokonce i úspěšně konkurovat. Jeho cílem bylo, aby si čeští protestanti uvědomili své oprávněné, a především těžce nabyté, postavení a dokázali své názory i jejich specifické vnímání světa obhajovat stejně nekompromisně jako právě katoličtí intelektuálové.

Čapek ve svých článcích dokonce propagoval nákup konkrétních knih, které zaručovaly snadné, přesné a spolehlivé studium víry, historie a celé společnosti, protože jedním z hlavních cílů protestantismu bylo informovat. Otevřený přístup ke všem čtenářům pociťoval přímo jako právní závazek. Snažil se také o to, aby si všechna nakladatelství uvědomila, stejně jako všechny noviny, že texty, které vydávají a rozšiřují, jsou určeny těm čtenářům, kteří tyto organizace financují. Proto měla bedlivě dbát na vhodnost vydávaných a otiskovaných textů.

J. B. Čapek celkově podporoval neustálé studium všech věd a sledování kultury, protože věrem cílům, které si Českobratrská církev evangelická stanovila při svém vzniku, nadřazoval vzdělanost věrouce a zdůrazňoval schopnost objektivního nadhledu. To bylo důvodem, proč upozorňoval na význam četby klasických antických autorů. U historických románů pak zdůrazňoval především historickou přesnost. Komentoval však i volbu tématu a časoprostoru, který si autoři pro svá díla vybrali. Podle J. B. Čapka mělo totiž význam psát jen o dějinách, které mohly čtenáře myšlenkově posunout, donutit ho jinak přemýšlet či rozšířit jeho vědomosti. Byl to vlastně specifický zájem o dějiny, podpořený právě Čapkovým duchovním životem a jeho snahou směřovat k mravně didaktizující interpretaci dějin. Za nejvýznamnější období československých dějin považoval husitství, dobu reformace a působení jednoty bratrské, naopak negativní postoj měl k baroku, k době protireformace, která byla podle něj spojena pro evangelíky jen s katolickým útlakem, a k celé habsburské monarchii. Za nejhorší vládcy označil Ferdinanda I., Ferdinanda II. a Marii Terezii. Dějiny totiž posuzoval především z hlediska církevního vývoje.

Všechna historická díla měla inspirovat ke studiu národního rozvoje a podporovat ideu čechoslovakismu, protože právě spolupráce mezi Čechy a Slováky pomohla rozpadu habsburského soustátí, vzniku Československé republiky a jejímu demokratickému charakteru. Snažil se o to, aby si lidé uvědomili, že těžce získanou demokracii není možné při první krizi odhodit a zapomenout na ni. Idea čechoslovakismu byla navíc klíčovou pro Čapkovu pojetí vývoje a rozvoje

evangelické literatury, umění obecně, protože jeho cílem ve třicátých letech bylo obnovení sblížení Čechů a Slováků. Kritizoval všechny osobnosti české, slovenské i světové, které vyjadřovaly svůj nesouhlas s čechoslovákismem a tedy nevěřily, že existuje jeden národ v jednom státě. Propagoval československou spolupráci, protože věřil, že pouze tak se může národní literatura pozvednout a obohatit. Jen vzájemná spolupráce podle něj mohla způsobit rozvoj a vývoj československého národa a celého státu.

Symbolem první republiky nebyla pouze idea čechoslovakismu, ale také osobnost T. G. Masaryk. J. B. Čapek obdivoval obojí. V Čapkových člancích je čitelná bezmezná úcta k Masarykově osobě. Jeho názory i práce byly pro něj nezpochybnitelné. Masaryk byl ideál, jaký nebylo možno kritizovat, a proto pro J. B. Čapka v roli literárního kritika bylo obtížné recenzovat knihu zabývající se Masarykem, natož vynášet nad ní nějaké soudy. Naopak každý, kdo si dovilil Masaryka byť jen mírně kritizovat, byl Čapkem napomenut.

Svou negativní kritiku J. B. Čapek zaměřil i na moderní literaturu. Zdála se mu neučesaná, laciná, vulgární a především přeplněná nicotnými a nesmyslnými hříčkami. Jeho cílem bylo přesvědčit autory, že je potřeba v dílech vykreslit reálný svět ve střízlivé a čtenářsky nenáročné literatuře. Jen tak totiž potom mohla apelovat na společnost, aby se vzpamatovala. Předpokládal, že právě dobový pocit krize způsobili a umocnili autoři, kteří v mladé generaci viděli jen prázdné lidi bez duše a morálních zásad, a tak vlastně vytvářeli anarchistickou společnost bez jakýchkoli pravidel. A právě to bylo podle něj potřeba změnit. Inspiraci měli čeští spisovatelé najít v dílech anglických a skandinávských autorů. Avšak zároveň bylo třeba, aby si uvědomili, že v každé národní literatuře lze najít pojitko k jiným státům a vhodnou inspiraci je tedy možné hledat i jinde. Rozvoj mravních a estetických zásad očekával také od žen spisovatelek. Proto litoval, že se jich v českém kulturním prostředí nevyskytuje více. Apeloval tedy na nakladatelství, aby ženám dávala více příležitostí k vydávání jejich prací.

Ze všech Čapkových kritik vyplývá, že se vyjadřoval především k dílům, s nimiž výrazně souhlasil, nebo naopak vůbec nesouhlasil. Skutečně ocenit dokázal jen ty autory, s jejichž názorem sympatizoval a ztotožňoval se s ním, nebo si jej byl alespoň schopen odůvodnit a vysvětlit. Naopak ty, kteří nesdíleli jeho nadšení pro věc, dokázal snad až příliš lehce a rychle odsoudit. Většinou se ani nesnažil pochopit důvod jejich pohledu. Čapkovi současníci mu však více vytýkali to, že si

téměř vše nechal líbit a i přes urážky své osoby druhými lidmi reagoval klidně, uctivě a pokorně, bez jediného ostřejšího slova.

Závěrem lze konstatovat, že Jana Blahoslava Čapka je možno charakterizovat jako typického představitele evangelické literatury třicátých let 20. století. Jeho cílem bylo zpopularizovat protestantismus a zvětšit rozsah jeho působení na úkor katolicismu. Byl propagátorem významu literatury pro život, sebevímání a sebeprosazení československé protestantské komunity. Jeho útočnost vůči katolickým autorům a katolicismu vůbec proto jakoby zůstala věrna doznívající vlně odporu proti katolické církvi, která se zvedla hned po ukončení první světové války a vzniku Československé republiky. Věren tezí, které si stanovila Českobratrská církev již při svém vzniku, spojoval přítomnost s velkou minulostí československého národa, podporoval vzdělání, mravní odpovědnost a vlastenectví. Z těchto důvodů upozorňoval ve svých článcích na charakteristické rysy češství, demokracii a identitu státu, které byly ve třicátých letech narušeny. Obhajoval tak ideu čechoslovakismu, spolupráci Čechů a Slováků, názory i osobnost T. G. Masaryka, stejně jako lásku k rodné zemi. Jedinou tradici, kterou nebyl schopen akceptovat, byl znovuobjevený význam baroka. Protestantské baroko totiž podle něj nikdy neexistovalo.

Anotace

Autor práce: Iva Kilianová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Kritické myšlení Jana Blahoslava Čapka v *Kostnických jiskrách* v letech 1931-1936

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph. D.

Počet znaků: 113 967

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 29

Klíčová slova: Jan Blahoslav Čapek, literární kritika, *Kostnické jiskry*, víra, protestantismus

Předkládaná práce pojednává o literárním kritikovi a historikovi Janu Blahoslavu Čapkovi. Jejím cílem bylo zjistit specifické rysy Čapkova kritického myšlení z článků, které publikoval v *Kostnických jiskrách* v letech 1931 až 1936. Tyto noviny byly jedním z oficiálních periodik Českobratrské církve evangelické, jež vznikla roku 1918. První část práce nastiňuje vývoj a charakteristiku české literatury ve třicátých letech 20. století. Součástí jsou i informace o J. B. Čapkovi a *Kostnických jiskrách*. Druhá část práce je zaměřena na samotnou analýzu Čapkových článků.

Key words: Jan Blahoslav Čapek, literary critique, *Kostnické jiskry*, faith, Protestantism

The submitted Thesis discusses the literary critic and historiographer Jan Blahoslav Čapek. Its aim was to find the specific features of Čapek's critical thinking from the articles he published in *Kostnické jiskry* (*Sparks from Konstanz*) in 1931-1936. This newspaper was one of the official periodics of the Evangelical Church of Czech Brethren, which was established in the year 1918. The first part of the Thesis outlines the development and the characteristics of the Czech literature in the 1930's.

The information about J. B. Čapek and *Kostnické jiskry* is provided as well. The second part of the Thesis focuses on the analysis of Čapek's articles itself.

Resumé

Jan Blahoslav Čapek (1903-1982) was a literary critic, Czech and Slovak literary historiographer, poet, prose-writer, translator and also educationalist. In this thesis, I focused on his newspaper publication activity. *Kostnické jiskry – List československých evangelíků* (Sparks from Konstanz – Letter of Czechoslovak Evangelicals) was one of the official periodicals that were issued by the association *Kostnická jednota*. The association was established in 1903 and from the very beginnings, it had only one aim – to unite two branches of Protestantism, the Calvinic and the Lutheranic one – which was accomplished in 1918. It was the creation of the Evangelical Church of Czech Brethren (*Českobratrská církev evangelická*) whose member was also J. B. Čapek. In the time of its establishment, the Church's main aim was to encourage freedom and democracy, social righteousness and equality and to preach the bequeathal of the Unity of the Brethren and the Untraquist Church.

The aim of this thesis was to characterize the style of J. B. Čapek's critical thinking in the articles that were published in *Kostnické jiskry* in 1931-1936, i.e. during the years when he was working there as a main editor. The next pursuit of this thesis was to find out which topics appear most often in his newspaper praxis and if it is possible at all to separate the literary critique from his articles that deal with topics and problems concerning the Czechoslovak society in the 1930's.

Based on Čapek's articles published in six examined newspaper year's volumes, we can conclude that Jan Blahoslav Čapek can be considered a typical representative of evangelical journalism of the 1930's. His main effort was to popularise Protestantism and to extend the range of its influence at the expense of Catholicism. He propagated the meaning of literature for life, self-perception and –assertion of the Czechoslovak protestant community. In attack against Catholic authors and Catholicism as a whole, he remained in a fading wave that rose against the Catholic Church immediately after the end of the World War I and the formation of the Czechoslovak Republic. Therefore in his texts there are typical passages with negative evaluation of Catholic authors who, in his opinion, strained religious truth and did evangelism an injustice, and passages in which he advocated Protestant faith,

its art style and also its view of history. For him, the biggest enemy was not the modern atheism but exactly Catholicism which embodied obsolescence, reactionism, non-Czech spirit and treason. J. B. Čapek understood his faith as inner, intensive experience that obliged him to responsibility towards Evangelical readers. As every believer he was thus convinced that his religious reasoning (in Čapek's case Protestantism) is the true dogmatic basis.

Čapek saw all his writings as an appeal to Evangelical authors to write more and to fill the big gaps in Evangelical literature and culture. Yet he appealed also to the Evangelical readers not to forget to develop their knowledge. Only that way, by his opinion, could Protestantism eventually manage to resist the press of Catholicism and to compete it. His aim was that Czech Protestants would realize their rightful – and particularly uneasily gained – position and would defend their opinions and specific perception of world as stoutly as Catholics. Studying also contributed to a general ability to see things objectively and to pragmatic and historical accuracy.

He was faithful to the theses constituted by the Evangelical Church of Czech Brethren in the time of its establishment. He therefore joined the present with the great history of the Czechoslovakian nation and encouraged the moral responsibility and patriotism. Because of this, in his articles he drew attention to the characteristic features of being a Czech citizen, of democracy and state identity, which was distorted in the 1930's. He advocated the idea of Czechoslovakism, the cooperation of Czechs and Slovaks, the opinions and personality of T. G. Masaryk as well as love to his country of birth. The only tradition he was not able to accept was the re-discovered meaning of baroque. In his view, the Protestant baroque did not exist at all.

The specific features of Čapek's style are the diffusion of topics and the searching for interrelations between art, religion, ethical values and the society as a whole.

Prameny

A. Macht: Masarykove myšlienky. (Nakl. Čin, Praha 1931.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 44. S. 320.

Básníci matkám. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 50.

ČAPEK, Jan Blahoslav: „*Průmyslová neděle.*“ In: Kostnické jiskry, 1931, č. 11.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Adolf Hoffmeister: Povrch pětiletky. (Sfinx, Praha 1931.)*
In: Kostnické jiskry, 1932, č. 3.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Alois Gregor: česká maturitní čítanka.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 42.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Alois Jirásek: Husitský král. (Nakl. J. Otto, Praha.)*
In: Kostnické jiskry, 1932, č. 13.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Anglická misionářka XV. století.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 47.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Anglické reformační jubileum.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 43.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Arnold Brémond v Praze.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 5.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Benjamin Crémieux: Panorama soudobé literatury italské. (Přeložil Fr. Kovárna. Nakl. Jana Laichtera v Praze 1930.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 4.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Bible a český národ.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 41.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Bible ve slovenštině.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 28-29.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Bohuslav Tablic, jako básník náboženský.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 34-35.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Cesta k míru.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 13.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Cesty jednoho pokolení.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 12.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Co dělat v oblasti umění?* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 38.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Co je ctí našich katolických literárních pracovníků.*
In: Kostnické jiskry, 1934, č. 41.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Čest reformačních jmen.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 10.

ČAPEK, Jan Blahoslav: *Daniel Mornet: Dějiny soudobého písemnictví a myšlení francouzského. 1870-1927. Přeložil Jiří Ježek. (Nakl. Jana Laichtera v Praze 1930.)*
In: Kostnické jiskry, 1931, č. 4.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Debatní večer o Dostojevském*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Emanuel Rádl: Dějiny filozofie I. Starověk a středověk. (Nakl. J. Laichter, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dílo Jana Herbena*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dílo Platónovo*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Diskuze o náboženství v rozhlasu*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 18.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dostojevskij. Sborník statí k 50. Výročí jeho smrti. (Melantrich, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 3.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dr. B. Jedlička: Dějiny českého písemnictví. Doba nová. (Sfinx-Janda, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 43.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dr. Juraj Janoška: Sobrané spisy. (Spolok Transcius v Liptavském sv. Mikuláši.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Duch nakladatelství Melantricha*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 26-27.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 21.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Duch Ženevy. Robert de Traz: L'esprit de Genève*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Duchovní rozcestí*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 8.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dvě knihy o Londýně. Paul Morand: Londýn. (Přeložil Josef Heyduk. Nakl. F. Topič, Praha.) – Miloš Stádník: Londýnské Essaye. (Knihovna Rakovnických novin v Rakovnici.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 13.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dvě ženské sbírky lyrické*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 36.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Dvojí oslava před dvaceti lety*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 27-28.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Edouard Herriot: Evropa budoucnosti. (Přeložila Jiřina Hanušová. Spředmluvou dr. Edvarda Beneše. – V Praze 1931, nakl. Orbis.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Edvard Beneš: Francie a nová Evropa*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 15.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Emanuel Rádl: Dnešní stav filozofie a psychologie*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 50-51.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Emil Ludwig: Lincoln. (Nakl. Melantrich, Praha.)*
In: Kostnické jiskry, 1931, č. 8.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Evangelictví Martina Rázuse.* In: Kostnické jiskry, 1934,
č. 37.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *F. M. Bartoš: Husitství a cizina. (Naklad. Čin, Praha,
1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 38.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *F. M. Bartoš: O Husa a o Husovi.* In: Kostnické jiskry,
1935, č. 27-28.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *F. M. Hník: Pohnutky dobročinnosti v křesťanství. Rozbor
vztahů mezi theologií a sociální službou. (Blahoslav, 1935.)* In: Kostnické jiskry,
1936, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Fráňa Šrámek: Past. (Nakl. F. Borový, Praha 1931.)*
In: Kostnické jiskry, 1932, č. 2.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Frank Harris: Bernard Shaw. (Neautorisovaný životopis
na základě přímých informací. Přel. Ing. E. Kellnor. Praha, nakl. Šolc a Šimáček.)*
In: Kostnické jiskry, 1935, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Frant. Martin Pelcl: Paměti. (F. Borový, Praha 1931.)*
In: Kostnické jiskry, 1932, č. 5.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *František Bednář: Zmatené lidstvo a protestantismus.
(Vydal Svaz SČME v Praze 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 5.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *František Linhart: Leonhard Ragaz, prorok naší doby.
(Nákladem Svazu Nár. osvobození v Praze 1935.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 38.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Franz Werfel: Zbožnost. Román – (Přeložil J. R. Marek. –
Nakl. Sfinx, B. Janda v Praze 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 14.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Georges Bernanos.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Giovanni Papini: Gog. (Z italštiny přeložila Nina Tučková.
Nakl. J. R. Vilímek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Hans Fallada: Občánku a co teď?* In: Kostnické jiskry,
1933, č. 25.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Hildur Dixeliusová: Dcera farářova. (Kalich, Praha 1932.)*
In: Kostnické jiskry, 1932, č. 51-52.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Hitler a evangelictví.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 38.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Homéros: Ilias. Přeložil Otmar Vaňorný. Druhé přepracované vydání. (Nakl. J. Laichter v Praze, 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Hymna – duší národa?* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *In memoriam profesora Pavla Bujnáka.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Ivan Krasko šedesátníkem.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 31-32.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Ivan Olbracht padesátníkem.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. B. Kozák: Proslovy k neviděným. (Knihovna Svazu nár. obroz., sv. 100.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 20.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. L. Hrdlička: Zásady družstevnictva jako piliere obrody láskou.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 21.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. L. Hromádka: Cesty českých evangelíků. (Nakl. Kalich v Praze 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. S. Machar: Dva výlety do historie. Rodina habsbursko-lotrinská. – Z dějin vousu. (Nakl. O. Girgal, Praha 1932.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 16.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *J. V. Jensen: Norne Geast. – Lod'. (Obé přeložila Milada Lesná-Krausová. – Ilustroval Jan Konůpek. Vyd. Družst. Práce v Praze 1930.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 23.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jak o nás soudí.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 45.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jak Volná myšlenka vykládá Masaryka.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 28-29.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jaký je správný vztah k protireformaci.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 21.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *James Hilton: S Bohem, pane profesore. (Přel. Dr J. Kolařík - Nakl. F. Borový v Praha 1935.)* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 5.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jan Jakubec zemřel.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 29-30.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Ján Kvačala.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jan Maclaren: Lidé z Drumtochty. Z angl.. přeložil F. Žilka. Druhé vydání. (Nakl. Kalich v Praze, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jan Rokyta.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 32-33.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jan Sekavec, revoluční básník roku osmačtyřicátého*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 25.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jan Slavík: Dějiny a přítomnost. Víra v Rakousku a věda historická*. – (Knihovna Svazu nár. osvobození v Praze 1931.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jaroslav Durych*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 25.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jednostrannost německých vlivů*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jeronym a poválečná generace*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 47.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Ještě o mladých*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 13.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jiří Taufer: Šach mat Evropo*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 33-34.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef Čapek: Stíny kapradin*. (Aventium, Praha 1930.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef Hora: Tonoucí stíny*. (Nákl. F. Borový v Praze, 1933.) In: Kostnické jiskry, 1933, č. 22.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef Kačer, básník polotolerančního exilu. (1802-1871)*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef L'udevít Holuby: Populárne spisy. I.-II*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 15.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef Potent: Lyonští studenti*. (Přel. Vinc. Svoboda. Nakl. Kvasnička a Hampl v Praze, 1934.) In: Kostnické jiskry, 1934, č. 40.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Josef Roth: Pochod Radeckého*. (Přel. J. Vrbata. Nakl. Sfinx – B. Janda, Evropská knihovna.) In: Kostnické jiskry, 1934, č. 23.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jožo Nižnánsky: Čachtická paní*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 39.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubilejní ročenka Kalicha*. – (Uspořádali Fr. Kučera, J. B. Šimek, V. J. Tachecí. Nakl. Kalicha v Praze 1930.) In: Kostnické jiskry, 1931, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum dvou evropských vědců*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 8.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum dvou našich literárních historiků*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 26.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum Františka Fuksy*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum G. B. Shawa*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum Goethovo*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Jubileum smrti J. V. Sládka*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 26.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K dějinám československé evangelické literatury*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 43.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K Masarykově filozofii českých dějin*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 10.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K otázce našich dějin*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 51.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K otázce socialismu a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 50.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K poměru socialismu a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 36.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K referátu o Československé literatuře toleranční*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K úkolům mladých*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K. Č.: Hovory s T. G. Masarykem. II. život a práce. (Čin – Aventinum, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *K. Krejčí: Poláci v Čechách v době povstání listopadového a „velké emigrace“*. (Otisk ze Slovanského přehledu, Praha 1931.) In: Kostnické jiskry, 1932, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Karel Čapek: Hordubal. (Nakl. F. Borový v Praze, 1933.) – Ivan Olbracht: Nikola Šuhaj loupežník. (Nakl. Sfinx-Janda v Praze 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 17.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Karel Čapek: Povětroň a týž Obyčejný život*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 8.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Katolický boj o české dějiny a historický román*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Kompetence kritiky historického románu*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Konstantin Biebl: Nebe, peklo, ráj. – (Nakl. Sfinx, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 16.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Kristofer Uppdal: Píseň krve. (Z norštiny přeložil H. Kosterka.)* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 16.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Kulturní publikace Státního nakladatelství.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 17.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *L. Ostrovacký: Zdivo času. (Nakl. J. Jicha, Brno.)* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 10.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Láska k jazyku a pacifism.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 5.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Louis Ferdinand Céline: Cesta do hlubin.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 27-28.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Ludwig Lewisohn: Ostrov v nás. (Překl. Zd. Hofmanová. Nakl. V. Petr v Praze, 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Luther a československá reformace.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 9.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Mapa dnešního protestantismu.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 8.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Marie Majerová: Parta na křižovatce. (Knihovna Omnia. – Nakl. A. Synek v Praze, 1933.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Marie Majerová: Přehrada (Nakl. Čin, Praha 1932).* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Martin Rázus: Argumenty. Hovory se synem i s tebou. (L. Mazáč, Praha 1932.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 37.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Masaryk a náboženství.* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 9.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Mezinárodní sjezd filozofický v Praze.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 37.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Miloslav Nohejl: Deset let nerozhoduje. (F. Topič, Praha 1932.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 15.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Mír nebo potopa.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Místo tolerančního patentu v obrozeneckém vývoji.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 27.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *My a Církev Československá.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 9.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Náš venkov a dnešní doba.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 36.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Několik příspěvků k dějinám českobratrské ev. církve*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 26.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Některé slovenské knížky*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 10.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Nová ruská poezie*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Nové významné dílo historické*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 29-30.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Nový útok na anglickou reformaci*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 40.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Nutnost záchrany starých slovenských památek na Slovensku*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *O nacionalismu*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 49.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *O počátcích bogomilství*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *O Šaldovy Zástupy*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *O vyučování sociologie na středních školách*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 26.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Odpověď J. Teindlovi*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 9.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Odpověď na reakci Andreje Plavky na článek J. B. Čapka Duch Slovenska na rozcestí*. In: Kostnické jiskry 1932, č. 23.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Odpověď panu –á- z Volné myšlenky*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Oskar Wöhrle: Jan Hus. Poslední den. (Nakl. Druž. práce v Praze. Přeložil Karel Kalláb.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 15.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Oslava Kollárova díla o slovanské vzájemnosti*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 49.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Památce dra Frant. Kozáka a seniora Jana Peliška*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 47.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Památce superintendanta dra Ferdinanda Císaře*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 1.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Paul Gerhart*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Petr Boor: Gustav Adolf, král švédský, bojovník Boží. (Tranoscius, Lipt. Sv. Mikuláš.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Petr Chelčický: Dva traktáty*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 3.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Portrétová skiza Viktora Dyka*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 40.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Potřeba nové revue*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 41.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Poznámka autorská*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Poznámka k článku br. Loubala o J. Demlovi*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 30-31.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Práce o době předtoleranční a toleranční*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 43.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Pravý syn staré Jednoty*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 41.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Pražský linguistický kroužek: Spisovná čeština a jazyková kultura*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 32.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Pro náboženský film*. In: Kostnické jiskry, 1936, č.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Profesor Naegle zemřel*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Prohlášení*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 2.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Přednáška o slovenském protestantismu v Londýně*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 45.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *R. H. Bruce Lockhart: Ústup ze slávy. (Přeložil J. Kolařík. Nakl. F. Borový v Praze.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 21.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Rainer Maria Rilke: Elegie z Duina (Přeložil Pavel Esner. – Vydal 1930 Jan V Pojer v Brně, v edici Atlantis.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Reakce na rozhořčený dopis*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 27.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Reformační sborník*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 26.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Rok jubileí*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 9.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Řád a svoboda*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Sinclair Lewis: Muž, který znal prezidenta*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 39.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slavík contra Masaryk?* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 41.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slavnost na památku Viklefovu*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 12.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slováci a my*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slovanské knižní oslavy Třanovského*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 36.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slovensko a křesťanství*. In: Kostnické jiskry 1933, č. 8.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slovensko a křesťanství*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 7.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Slovenští tvůrcové a prof. Arne Novák*. In: Kostnické jiskry, 1935, č. 33-34.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Socialism a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Socialism a náboženství*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Soudci protestantismus v „Přítomnosti.“* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 7.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *St. K. Neumann: Monogamie. (Nakl. Girgal, Praha.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Sté jubileum Björnsonovo*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 49.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Sto let od smrti Bohuslava Tablice*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Šaldovi „Zástupové“*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Šaldovi k 22. prosinci 1932*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Šedesátiny Josefa Jahody*. In: Kostnické jiskry, 1932, č. 4.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *T. G. Masaryk a technika. (Vydaly Zprávy veřejné služby technické.)* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 23.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *T. G. Masaryk: Cesta demokracie*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 30-31.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Těžká diskuze*. In: Kostnické jiskry, 1933, č. 21.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Těžký boj*. In: Kostnické jiskry, 1931, č. 3.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Tři závažné knihy o slovenských evanj. pracovníků*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 42.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Úmrtí Vladimíra Roye*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 7.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Univ. profesor dr. František Krejčí*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 22.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Upton Sinclair: Wall Street. (Přel. Jaroslava E. S. Svojan. Vyd. Družstevní práce v Praze, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Úvaha velikonoční*. In: Kostnické jiskry, 1934, č. 13.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Valerij S. Vilinskij: Rus se dívá na ČSR. (V. Petr, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 14.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vědec a politik*. In: Kostnické jiskry, 1936, č. 11.

- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Věra Vášová: Cesta do ticha. Básně. (Polygrafie v Brně, 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 52.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Věra Vášová: Myslela jsem, že umru. (Báseň, nákl. vlastním, Brno 1936.)* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 46.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vergilius: Aeneis.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 45.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vladimír Čapek: Apoštol Pavel. Život a dílo. (Nákladem Svazu SČME-YMCA. V Praze 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 34-35.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vladislav Vančura: Markéta Lazarová. (Sfínx-B. Janda, Praha 1931.)* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 43.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vladislav Vančura: Útěk do Budína. (Melantrich, Praha 1932.)* In: Kostnické jiskry, 1932, č. 28-29.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Volná myšlenka a Masaryk.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 33-34.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Volná myšlenka a sebekritika.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 17.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Výbor z básní Jaroslava Vrchlického.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 26.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Výbor z krásné prózy československé.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 3.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Výroční sjezd Kostnické Jednoty v Poděbradech.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 19.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Výstava Ivana Meštroviće.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 23.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Vystoupení slovenských autonomistů v Praze.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 2.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Wells sedmdesátníkem.* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 40.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Whitman: Vyhlídky demokracie. (Překl. E. Škrachová, Přemluva F. X. Šalda. J. Laichter, Praha 1936.)* In: Kostnické jiskry, 1936, č. 48.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Woodrow Wilson.* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 6.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Z oblasti české vědy.* In: Kostnické jiskry, 1935, č. 37.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Zápas Generací.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 24.
- ČAPEK, Jan Blahoslav: *Zemřel Viktor Dyk.* In: Kostnické jiskry, 1931, č. 21.
- František Němeček: New York: zamlženo. (Nákl. Sfínx-B. Janda v Praze, 1934.)* In: Kostnické jiskry, 1934, č. 40.
- J. A. Komenský a jeho památník v Nivnici.* In: Kostnické jiskry, 1933, č. 24.

Ludwig Nordström: Prolog k pamětní slavnosti Gustava Adolfa. Přel. O. F. a J. B. Č.

In: *Kostnické jiskry* 1932, č. 46.

Marseilleská výstraha pro nás. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 45.

Nové vydání Písň písni. (Přebásnil J. B. Čapek). In: *Kostnické jiskry* 1932, č. 38.

STYR, Jan: *Večer.* In: *Kostnické jiskry*, 1931, č. 49.

Tvůrcové dějin. In: *Kostnické jiskry*, 1934, č. 44.

Literatura

ČAPEK, Jan Blahoslav: Z kulturních dějin českých XVII. a XVIII. století. Pokrok, Praha 1940.

ČAPKOVÁ, Dagmar: Jan Blahoslav Čapek. K desátému výročí úmrtí literárního historika, prozaika, filozofa, básníka a kmenologa J. B. Čapka. Městský úřad v Brandýse nad Orlicí a Okresní úřad v Ústí nad Orlicí 1992.

ČAPKOVÁ, Dagmar: *Ke kmenologickému dílu Jana Blahoslava Čapka*. In: J. Cach, J. B. Čapek, B. Uher a další představitelé dějin české a slovenské pedagogiky 2. poloviny 20. století. Materiály z odborné konference konané 25.-6. června 2003 v Přerově. Muzeum Komenského v Přerově oddělení dějin školství, Přerov 2004.

ČAPKOVÁ, Dagmar: *Vzpomínka na Jana Blahoslava Čapka*. In: Česko-slovenské vztahy v oblasti školství. Sborník referátů z kolokvia konaného 25. – 26. října 1993 u příležitosti 75. výročí vzniku Československé republiky. Muzeum Komenského v Přerově, Přerov 1994.

ČERNÝ, Václav: Paměti. Sixty-Eight Publishers, Toronto 1982. ISBN 0-88781-126-4.

DEML, Jakub: Mé svědectví o Otokaru Březinovi. Votobia, Olomouc 1994. ISBN 80-85619-07-5.

Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků. Výstava k dějinám českého tisku na území České republiky. Státní ústřední archiv v Praze. 12. listopad-15. prosinec 2002.

DOKOUPIL, Blahoslav: Český historický román 1945-1965. Praha, Československý spisovatel 1987.

HALLER, Jiří: *Jan Hus, Poslední den*. In: Naše řeč, 1933, č. 8. Dostupné na www adrese: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2723>>.

J. B. Čapek. Jubilejní sborník 1903-2003. Nakladatelství L. Marek, Brno 2004. ISBN 80-86263-48-7.

JÍLEK, Viktor: Dějiny české žurnalistiky od svého počátku do r. 1945. Studijní texty pro distanční studium. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2002. ISBN 80-244-0576-8.

- KUBÍČEK, Jaromír a kol.: Časopisy České republiky od počátku do roku 1918. Sv. 1. Část 1. Moravská zemská knihovna, Brno 2010. ISBN 978-80-86249-51-3.
- KUBÍČEK, Jaromír a kol.: Noviny České republiky 1918-1945. Sv. 2. Část 1. Sdružení knihoven ČR, Brno 2004. ISBN 80-86249-29-3.
- Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. Svazek 1. Academia, Praha 1985. ISBN 80-200-0345-2.
- LUKAVEC, Jan: Fanatik, prorok či klaun? G. K. Chesterton a jeho interpreti. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2008. ISBN 978-80-7325-166-6.
- MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří: Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2006. ISBN 80-7325-097-7.
- MED, Jaroslav: Literární život ve stínu Mnichova. Academia, Praha 2010. ISBN 978-80-200-1823-6.
- MIKLÍK, Konstantin: *Masaryk a Pekař o smyslu českých dějin*. In: Spor o smysl českých dějin 1895-1938. Torst, Praha 1995. ISBN 80-85639-41-6.
- NEŠPOR, Zdeněk R.: Náboženství na prahu nové doby. Česká lidová zbožnost 18. a 19. století. Albis international, Ústí nad Labem 2006. ISBN 80-86971-06-6.
- PETRUSEK, Miloslav: *TGM: sociologie mezi vědou a uměním*. In: Sociologie, literatura a politika. Karolinum, Praha 1996. ISBN 80-7184-034-3.
- P., F: Církev česko-bratrská. Nákladem České misijní jednoty, Olomouc 1920.
- PUTNA, Martin C.: Česká katolická literatura 1918-1945. Torst, Praha 2010. ISBN 978-80-7215-391-6.
- PUTNA, Martin C.: *Místo osobností z protestantského prostředí v české kultuře po roce 1918*. In: Lidé města, 2008, č. 3.
- Šaldův zápisník. Svazek I. Československý spisovatel, Praha 1990. ISBN 80-202-0181-5.
- Šaldův zápisník. Svazek III. Československý spisovatel Praha 1991. ISBN 80-202-0231-5.
- Šaldův zápisník. Svazek IV. Československý spisovatel Praha 1991. ISBN 80-202-0283-8.
- Šaldův zápisník. Svazek IX. Český spisovatel, Praha 1995. ISBN 80-202-0555-1.
- TAUŠ, Karel: Slovník cizích slov, zkratk, novinářských šifer, pseudonymů a časopisů pro čtenáře novin. Karel Jelínek, Blansko 1947.

VODIČKA, Felix: *Literární historie, její problémy a úkoly*. In: *Struktura vývoje. Studie literárně historické*. Dauphin, Praha 1998. ISBN 80-86019-63-2.